

De invloed van Oerrr op natuurgerelateerde sociale praktijken binnen gezinnen

Effecten van een natuurprogramma op de omgang van kinderen met natuur

Msc Thesis Environmental Sciences
Environmental Policy Group

Annet van Keeken

Begeleider: dr. ir. C.S.A van Koppen

16 december 2014

Uitgevoerd in samenwerking met de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten

Voorwoord

Deze thesis is geschreven als onderdeel van mijn masterstudie Environmental Sciences aan de Wageningen Universiteit. Als eerste wil ik mijn begeleider Kris van Koppen bedanken voor zijn geduldige en zeer waardevolle begeleiding. Ook ben ik hem dankbaar dat ik dankzij hem het belang van natuur educatie meer in ben gaan zien en daar enthousiast over ben geworden.

Ten tweede wil ik de vereniging Natuurmonumenten en in het bijzonder het team van Oerrr bedanken. Deze thesis had niet tot stand kunnen komen zonder hun medewerking.

Tevens ben ik dank verschuldigd aan de respondenten die mij, zonder mij te kennen, bij hen thuis ontvingen en mij te woord hebben gestaan.

Ook wil ik mijn familie bedanken voor de interesse, betrokkenheid en steun tijdens mijn onderzoek. Tot slot wil ik mijn vriend Jasper bedanken voor zijn vertrouwen en hulp op de momenten dat ik het nodig had.

Abstract

This master thesis describes how the initiative Oerrr, that aims at letting children experience nature, changes the nature related social practices within families. A social practice is an organised activity, executed by several persons and that is recognized by others as an existing practice. Social practices consist of three elements. The first one, materials, stands for all tangible things like objects, the human body or the surrounding environment. The second one, competences, stands for knowledge, skills or techniques that are required for a practice. The third element is meaning, which stands for ideas and values and the motivation to execute a practice.

The initiative Oerrr is a Dutch programme, introduced in 2012 by the nature conservation organisation Natuurmonumenten. Its aim is to give every child in the Netherlands the opportunity to experience nature in its own neighbourhood. Therefore it provides children in the age of 6 till 12 years with a set of 4-5 cards with a frequency of four times a year. These cards contain exercises and knowledge, aimed at letting children experience nature in their neighbourhood. Next to that, subscribers can visit Facebook and the Oerrr website and they receive emails with information about organised activities in the neighbourhood for a day out.

The influence of this education programme is researched for the practices: going on nature-related outings with family, tinkering and playing outside. For this research, semi-structured interviews were conducted with fifteen families (nineteen children in total) who subscribed for the Oerrr programme. The aim of conducting those interviews was to gain insight in what practices, and each element separately, of families look like and whether the Oerrr programme influences those elements and thus the practices.

According to the results of the interviews, Oerrr has had an influence on the frequency of all three practices, as in that for the practice going on a nature-related outing, two families, and for the practices tinkering and playing outside, two children carried those practices out more often. Besides, on two thirds of the nineteen children, Oerrr had an effect in the sense that because of Oerrr children had more attention for nature, learned about nature or carried out nature-related activities that were new for them. Furthermore, a factor of influence for the younger children is the attention parents give to the cards and whether or not they read them together with their young children. Younger children have some difficulties to understand what cards say and often they only read titles and look at the images on the cards. Older children are more independent in their reading and use of cards. Another factor of influence is whether Oerrr provides children with additional materials, next to the cards. According to the results and to quotes from interviews, extra materials encourage children to use the cards that the materials belong to. In addition, when those materials influence not only competences but also meanings, than the intervention has a higher chance of success.

Based on the results a number of recommendations were formulated. One example of a recommendation is that the Oerrr programme can send materials more often and, at the same time, can combine the three elements in the interventions. Another example is to divide the target group of children in the age of 6 till 12 years into two groups of younger (6 till 8 or 9) and older (9 till 12 or 10 till 12) children. Cards for the first group can focus on interaction between children and their parents by giving exercises that children can use to involve their parents. Those cards can also be more simple and attractive. For the older group, the current design of Oerrr is well suited. All in all, Oerrr does in its current form influence nature-related practices within families which is valuable and should be continued and improved.

Inhoud

1. Inleiding.....	1
1.1 Vervreemding van kinderen van natuur.....	1
1.1.1 Oorzaken van vervreemding.....	1
1.1.2 Gevolgen van vervreemding.....	1
1.2 Het Oerrr-programma van Natuurmonumenten.....	2
1.3 Gebruik van de theorie van sociale praktijken.....	2
1.4 Doel van het onderzoek.....	3
1.5 Onderzoeksvragen.....	3
2. Conceptueel Raamwerk.....	4
2.1 Inleiding.....	4
2.1.1 Menselijk gedrag.....	4
2.1.2 Sociale praktijken.....	5
2.1.3 Materialen, vaardigheden en betekenis.....	6
2.2 Natuureducatie en natuurbeleving van kinderen.....	8
2.2.1 Effecten van natuureducatie.....	9
2.2.2 Beleving van natuur voor kinderen.....	10
2.3 Natuurgerelateerde praktijken en Oerrr.....	12
2.3.1 Erop uit gaan in de natuur met het gezin.....	13
2.3.2 Knutselen.....	13
2.3.3 Buiten spelen.....	14
3. Methode.....	15
3.1 Gebruik van semigestructureerde interviews.....	15
3.2 Selectie van de geïnterviewde gezinnen.....	15
3.2.1 Criterium stedelijkheid.....	15
3.2.2 Criterium lidmaatschap Natuurmonumenten.....	16
3.2.3 Schatting van het opleidingsniveau en inkomen.....	17
3.3 Respons en uiteindelijke verdeling.....	17
3.4 Verwerking van de interviews.....	18
4. Resultaten van de interviews.....	19
4.1 Algemene informatie over de geïnterviewde gezinnen.....	19
4.2 De praktijk “erop uit gaan in de natuur”.....	20
4.2.1 Invulling van de praktijk erop uit gaan.....	20
4.2.2 De rol van Oerrr in de praktijk erop uit gaan.....	23

4.2.3 Deelconclusie voor de praktijk erop uit gaan.....	24
4.3 De praktijk “knutselen”	25
4.3.1 Invulling van de praktijk knutselen.....	25
4.3.2 De rol van Oerrr in de praktijk knutselen	27
4.3.3 Deelconclusie voor de praktijk knutselen	30
4.4 De praktijk “Buiten spelen”	31
4.4.1 Invulling van de praktijk buiten spelen.....	31
4.4.2 De rol van Oerrr in de praktijk buiten spelen.....	33
4.3.3 Deelconclusie voor de praktijk buiten spelen	35
4.5 Algemene kenmerken van Oerrr.....	36
4.5.1 Effect van Oerrr	36
4.5.2 Initiatief tot gebruik.....	36
4.5.3 Verdeling van gebruik tussen de drie praktijken.....	38
4.5.4 De invloed van betekenis.....	40
4.6 Ideeën voor verbetering van ouders en kinderen	40
4.6.1 Verschillende ideeën van ouders en hun kinderen	40
4.6.2 Geen ideeën voor verbetering	41
5. Interpretatie en evaluatie	42
5.1 Natuurgerelateerde praktijken binnen gezinnen.....	42
5.2 De bepalende factoren van invloed van Oerrr op praktijken	43
5.3. Uiteindelijke invloed van Oerrr	45
6. Discussie	46
6.1 Generaliseerbaarheid van het onderzoek	46
6.2 De theorie van sociale praktijken.....	46
6.3 De voor- en nadelen van de gebruikte methode	47
7. Conclusie	49
8. Aanbevelingen	51
8.1 Aanbevelingen voor wetenschappelijk onderzoek	51
8.2 Aanbevelingen voor Oerrr	51
Bronnen.....	53
Appendix I. Het interview.....	54
Appendix II.....	57

1. Inleiding

1.1 Vervreemding van kinderen van natuur

Contact van kinderen met natuur is belangrijk voor hun latere binding met natuur. Er zijn echter steeds meer aanwijzingen dat de nieuwe generatie kinderen vervreemdt van natuur, doordat kinderen minder tijd doorbrengen in de natuur dan vroeger (de Witt, 2005; Louv, 2005; Moss, 2012). Richard Louv publiceerde in 2005 in de Verenigde Staten zijn boek 'Last child in the woods' waarin hij aangeeft dat de huidige generatie kinderen significant minder tijd in de natuur doorbrengt dan de generaties daarvoor. In Engeland publiceerde Stephen Moss zijn rapport 'Natural Childhood' waarin hij de redenen voor vervreemding beschrijft en de gevolgen daarvan.

1.1.1 Oorzaken van vervreemding

De oorzaak van vervreemding van kinderen van natuur is dat er een aantal barrières zijn die contact tussen kinderen en natuur bemoeilijken. Zo is Nederland een land met een hoge bevolkingsdichtheid en een toenemende verstedelijking (Langers, Blitterswijk, Brinkhuijsen, & Westerink, 2008). Deze bevolkingsdichtheid, verstedelijking en andere factoren, zoals klimaatverandering, leggen druk op biodiversiteit, milieu en de kwaliteit van de natuur. Dit heeft als gevolg dat er een afname van natuur in de directe omgeving van inwoners optreedt. De opties van inwoners om in hun directe omgeving natuur te bezoeken en natuur te beleven nemen daardoor af. Dit heeft met name consequenties voor opgroeiende kinderen omdat het de kans vergroot dat zij, door verstedelijking en de verdwijning van 'groen' in hun omgeving, vervreemden van natuur en dat daardoor hun interesse en verantwoordelijkheidsgevoel voor natuur vermindert (Langers et al., 2008).

Een andere barrière is het feit dat de moderne technologie kinderen de kans geeft zichzelf binnenshuis te vermaken, door middel van tv, computergames of internet (Moss, 2012). Toch kan de aandacht van kinderen voor technologie, of de technologie zelf, niet geheel verantwoordelijk worden gehouden voor het feit dat kinderen minder in contact komen met natuur. Volgens Moss (2012) hebben kinderen wel de intentie om meer buiten te spelen en houden ze er ook van, maar krijgen ze niet altijd de benodigde vrijheid van hun ouders. Vaak beperken ouders hun kinderen omwille van veiligheidsredenen. Veel ouders vinden het onprettig als hun kinderen buiten zijn zonder toezicht van volwassenen, omdat ze bang zijn dat hun kinderen zichzelf zullen bezeren, gewond raken of in contact komen met vreemden. Door deze redenen krijgen kinderen minder kansen om verder weg, buiten hun eigen straat, te spelen en natuur te ontdekken (Moss, 2012). Daardoor raken kinderen vervreemd van natuur, wat verschillende gevolgen kan hebben.

1.1.2 Gevolgen van vervreemding

Vervreemding van natuur kan verstrekkende gevolgen hebben. In zijn boek rept Louv (2005) zelfs van een 'Nature Deficit Disorder', een term waarmee hij bedoelt dat kinderen die vervreemden van natuur, een hogere kans hebben op fysieke problemen, mentale problemen en problemen om hun zintuigen te gebruiken. Daarom moeten kinderen meer de kans krijgen om in contact met natuur te komen. Als zij buiten spelen en natuur ontdekken en beleven, zullen ze hun kennis over natuur en omgeving uitbreiden (Moss, 2012). Naast het feit dat dit een positieve invloed zal hebben op aspecten als mentale gezondheid, fysieke gezondheid en

de mogelijkheid tot leren, kunnen kinderen ook een positievere houding ten opzichte van natuur krijgen (Moss, 2012). Als ze kennis en een positieve houding op jonge leeftijd krijgen, is het waarschijnlijk dat ze natuur zullen waarderen en moeite zullen doen om het te beschermen als ze volwassen zijn (Langers et al., 2008). Dit is mede van belang aangezien natuurbeschermingsorganisaties tegenwoordig te maken hebben met een toenemende vergrijzing. Natuurbeschermingsorganisaties groeiden snel in de jaren negentig, maar die groei is gestopt en neemt zelfs licht af (Buijs, Langers, Mattijssen, & Salverda, 2012). Toch zijn er nog veel vrijwilligers actief binnen natuurbeschermingsorganisaties en is het ledenaantal hoog (Buijs et al., 2012; Sollart, 2004). Nederlands onderzoek laat dan ook zien dat er veel steun is onder Nederlandse burgers voor natuurbehoud, aangezien de meeste burgers natuurbehoud als ‘belangrijk’ aanmerken (Buijs et al., 2012). Echter, een groeiend probleem is dat deze organisaties vergrijzen (de Witt, 2005). Deze trend kan niet alleen problematisch worden voor natuurorganisaties, maar impliceert ook dat kinderen en jonge mensen interesse in natuur verliezen, waardoor organisaties moeite hebben met het aantrekken van nieuwe, jonge mensen die lid willen worden of vrijwilligerswerk willen doen (de Witt, 2005).

Er wordt dan ook voor gepleit om kinderen weer in contact te brengen met natuur. Niet alleen omdat het positieve gevolgen heeft voor henzelf, maar ook om steun en support van de jonge generatie te krijgen die in de toekomst over natuur beslist.

1.2 Het Oerrr-programma van Natuurmonumenten

Een initiatief dat kinderen in contact probeert te brengen met natuur is het programma Oerrr, dat als case study in dit onderzoek zal worden gebruikt. Oerrr is opgericht door de natuurbeschermingsorganisatie Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten. Deze vereniging is een Nederlands natuurbeschermingsorganisatie die is ontstaan in 1905. De vereniging beschermt bestaande natuurgebieden en koopt gebieden op om daarop nieuwe natuur te ontwikkelen en die open te stellen voor bezoekers. In het jaar 2013 had de vereniging 735.000 leden die elk een financiële bijdrage leverden (Natuurmonumenten, 2014).

In september 2012 heeft Natuurmonumenten het programma Oerrr opgezet voor kinderen van 0 tot 12 jaar. Met dit programma wil Natuurmonumenten ieder kind in Nederland de mogelijkheid geven om natuur te ontdekken en beleven, ongeacht of kinderen in een drukke stad of op het platteland wonen. Daartoe verstrekt het programma vier keer per jaar een set kaarten aan kinderen die lid zijn van Oerrr met opdrachten en tips die kinderen buiten kunnen doen. Deze opdrachten kunnen vallen binnen verschillende praktijken van kinderen en ook van hun ouders, namelijk buiten spelen, knutselen en erop uit gaan in de natuur. Ouders kunnen gebruik maken van social media, zoals een Facebook pagina en e-mails met informatie over wat er in de buurt in de natuur voor kinderen georganiseerd wordt. Aan het eind van 2013 waren meer dan 150.000 kinderen aangemeld bij Oerrr (Natuurmonumenten, 2014).

1.3 Gebruik van de theorie van sociale praktijken

Om de vervreemding van kinderen van natuur tegen te gaan, is verandering nodig in het gedrag van kinderen en ouders. Dit onderzoek gebruikt als invalshoek voor het verklaren en beïnvloeden van gedrag de theorie van sociale praktijken. Deze theorie neemt praktijken als uitgangspunt voor het verklaren van gedrag en laat zien op wat voor manier praktijken

gevormd worden en veranderen. Kort uitgelegd zijn praktijken activiteiten van mensen die tot routines verworden zijn. Dit wordt verder uitgelegd in paragraaf 2.1.2. De praktijken van gezinnen die onderzocht worden zijn de praktijken erop uit gaan in de natuur, knutselen en buiten spelen. Deze praktijken vinden binnen gezinnen plaats en Oerrr kan binnen deze praktijken een rol spelen. De keuze voor deze praktijken wordt verder onderbouwd in paragraaf 5.1.

1.4 Doel van het onderzoek

Dit onderzoek wil bijdragen aan het inzicht krijgen in de manier waarop natuurgerelateerde sociale praktijken binnen gezinnen beïnvloed kunnen worden en welke factoren daarbij van belang zijn. In het bijzonder richt het zich op de invloed van het programma Oerrr. Door middel van het interviewen van gezinnen is de invloed van Oerrr op natuurgerelateerde praktijken van gezinnen beschreven. Daartoe zijn de praktijken ‘erop uit gaan in de natuur’, ‘knutselen’ en ‘buiten spelen’ in kaart gebracht. Vervolgens is onderzocht in hoeverre Oerrr invloed heeft op die praktijken en welke factoren daarbij van belang zijn. Uit die resultaten zijn punten van eventuele verbetering gehaald. Het onderzoek is tot stand gekomen in samenwerking met de vereniging Natuurmonumenten.

1.5 Onderzoeksvragen

De onderzoeksvraag voor dit onderzoek is:

Wat is de invloed van het initiatief Oerrr op verschillende praktijken van omgang met de natuur binnen gezinnen en hoe kan die invloed worden verbeterd?

De drie deelvragen zijn:

-Welke praktijken, die gerelateerd kunnen worden aan natuur beleven, bestaan er binnen een gezin?

-Welke invloed heeft Oerrr op deze praktijken en welke factoren bepalen die invloed?

-Hoe kan de invloed van Oerrr op deze praktijken worden verbeterd, in de zin dat beleving van natuur wordt vergroot?

2. Conceptueel Raamwerk

2.1 Inleiding

De achterliggende theorie voor dit onderzoek is gebaseerd op het bestaan van sociale praktijken binnen een gezin. Sociale praktijken zijn kort gezegd menselijke activiteiten, zoals eten, autorijden of boodschappen doen. Dit onderzoek richt zich op praktijken binnen gezinnen die van belang zijn voor contact met de natuur. In dit hoofdstuk wordt uitgelegd wat sociale praktijken precies zijn en er wordt ingegaan op de achterliggende theorie van sociale praktijken.

2.1.1 Menselijk gedrag

Als mensen gevraagd zouden worden of ze duurzaamheid belangrijk vinden, zullen de meesten hier waarschijnlijk 'ja' op antwoorden. Toch kan dit vaak niet worden teruggezien in het gedrag dat mensen vertonen. Intenties en gedrag liggen blijkbaar niet altijd op één lijn. Het kan bijvoorbeeld zijn dat mensen biologisch voedsel willen kopen, maar daar het geld niet voor hebben. Of mensen willen wel afval scheiden, maar ze zien ervan af omdat niemand in hun woonwijk hetzelfde doet. Gedrag hangt dan ook niet alleen af van de intentie van een individu, maar van meerdere factoren, zoals de mogelijkheden van een individu om ander gedrag te vertonen, of de mening van de sociale omgeving van een individu. Door die verschillende factoren blijkt het dan ook ingewikkeld om gedrag van mensen te veranderen, maar er zijn een aantal modellen die gedrag proberen te verklaren (Jackson, 2005).

Gedragsmodellen

Gedrag heeft niet alleen te maken met houdingen, waardes of intenties, maar het heeft ook te maken met de sociale omgeving van een persoon en zijn mogelijkheden om gedrag uit te oefenen. Een bekend model dat gedrag probeert te verklaren, is de Theory of Reasoned Action van Fishbein en Azjen (1975). Deze theorie impliceert dat mensen bepaald gedrag vertonen, omdat ze verwachten dat hun gedrag zal leiden tot bepaalde uitkomsten en ze waarderen die uitkomsten. Daarnaast houdt de theorie rekening met de sociale omgeving van een persoon als een factor van invloed. Voordat een persoon handelt, zal hij zich afvragen wat mensen die belangrijk voor hem zijn, van zijn gedrag zullen vinden (Jackson, 2005). Later is dit model uitgebreid met een andere factor, genaamd perceived behavioural control. Dit geeft weer hoe een persoon denkt over de moeilijkheid van het uitvoeren van bepaald gedrag, aangezien een persoon sneller zijn gedrag zal veranderen als hij denkt dat het niet moeilijk uit te oefenen is. Deze nieuwe theorie heet Theory of Planned Behaviour (Jackson, 2005).

Actor en structuur

De twee bovenstaande theorieën nemen, om gedrag te verklaren, de houding van een individu als uitgangspunt, terwijl ook gesteld kan worden dat gedrag beïnvloed wordt door een individu zelf en door de sociale structuur om een individu heen. Dit is dan ook een twistpunt binnen de sociale wetenschap, namelijk welke van de twee als uitgangspunt genomen moet worden: 'human agency' (actor) of 'structure' (structuur). Human agency staat voor de autonomie van een individu zelf, dus zijn houding en waardes en de mogelijkheid zelf zijn gedrag te bepalen, terwijl structure staat voor alle invloeden buiten een individu, dus de sociale omgeving met haar geschiedenis, instituties en regels. De socioloog Giddens neemt geen van beiden als uitgangspunt in zijn theorie, maar verenigt ze in zijn structuratietheorie (1984). Daarin stelt hij dat er een wisselwerking is waarbij sociale praktijken beïnvloed worden door maar ook een invloed hebben op human agency en structure (Jackson, 2005).

Een model dat hierop voortbouwt, is het sociale praktijken model (2003) van Spaargaren. Dit model stelt dat sociale praktijken worden beïnvloed door de levensstijl van een individu enerzijds, en de mogelijkheden die door middel van productie en distributie verstrekt worden (systems of provision) anderzijds (Spaargaren, 2003). In het boek 'the Dynamics of Social Practice' van Shove et al. (2012) worden praktijken nog duidelijker als uitgangspunt voor verklaring van gedrag genomen. Naar dit boek zal in dit onderzoek meerdere malen naar gerefereerd worden.

Sociale orde, individualiteit en habitus

Volgens Schatzki ontstaan uit praktijken sociale orde en individualiteit. Sociale orde is het arrangement van entiteiten waarbinnen ook mensen zich bevinden. Mensen bestaan in een sociale orde naast artefacten en dingen. De context waarin een sociale orde zich bevindt, wordt gevormd door de nexus (verbinding) van sociale praktijken, oftewel georganiseerde activiteiten die mensen uitvoeren (Schatzki, 2012).

Dit is ook het geval voor individualiteit. In de theorie van sociale praktijken worden praktijken als uitgangspunt voor gedrag genomen. Dit is omdat gedrag als het ware gevormd wordt door praktijken, in plaats van dat door bepaald gedrag praktijken uitgevoerd worden. Het zijn niet zozeer individuen zelf, maar praktijken die behoeften creëren, doordat mensen de praktijken uitoefenen (Warde, 2005).

Wel worden praktijken beïnvloed door 'habitus', een term van de Franse socioloog Pierre Bourdieu. Habitus is de belichaming van de sociale structuur en het menselijk denken in een persoon. Het lichaam is nodig bij de uitvoering van praktijken en om de buitenwereld waar te nemen met de lichamelijke zintuigen en om naar die waarnemingen te kunnen handelen, waardoor het lichaam het gedrag mede beïnvloedt (Schatzki, 2012). De cultuur en het denken van een individu komt naar voren door de wijze waarop een individu zich gedraagt, van lichaamstaal gebruik maakt, praat en zich kleedt, oftewel de identiteit van een individu.

2.1.2 Sociale praktijken

De sociale praktijken in het dagelijks leven kunnen dus stabiliteit en verandering in de maatschappij verklaren. Kort gezegd is een praktijk een gedraging die tot een routine verwordt. Praktijken bestaan als performances. Doordat een praktijk gebeurt, door 'doing', transformeert een gebeuren, ofwel een routine in gedrag, tot een echte praktijk (Shove, Pantzar, & Watson, 2012). Er wordt van sociale praktijken gesproken als praktijken door meerdere mensen uitgevoerd worden en dus door meerdere mensen herkend worden als bestaande praktijken. Het uitvoeren van praktijken vereist echter een aantal zaken, elementen genaamd, zoals materialen en kennis. Voor de praktijk autorijden bijvoorbeeld heeft een persoon een auto en kennis over autorijden nodig.

Elementen van praktijken

Een praktijk bestaat uit verschillende elementen die in verbinding met elkaar staan. Elementen zijn nodig om een praktijk uit te kunnen voeren en geven een praktijk betekenis. Elementen maken de praktijk tot een entiteit en zij beïnvloeden en vormen elkaar. De benaming van elementen binnen de sociologie verschilt echter.

Volgens Reckwitz is een praktijk '*a routinised type of behaviour which consists of several elements, interconnected to one another: forms of bodily activities, forms of mental activities, 'things' and their use, a background knowledge in the form of understanding, know-how, states of emotion and motivational knowledge*' (Reckwitz, 2002) p. 249).

Schatzki noemt drie elementen waaruit praktijken bestaan. Praktijken worden door hem gedefinieerd als bestaande uit doings en sayings (Schatzki, 2012). Deze doings en sayings zijn aan elkaar gelinkt door understandings, rules en teleoaffective structure (hierna genoemd; teleoaffectieve structuur). De term understandings geeft benodigde praktische kennis weer om een praktijk uit te voeren door doings en sayings. Met de term rules worden de principes en voorschriften hoe een praktijk hoort te gaan bedoeld. De term teleoaffectieve structuur staat enerzijds voor het nut of het doel dat aan de praktijk wordt toegekend en die gerealiseerd wordt, en anderzijds voor de emoties en gevoelens die daarmee gepaard gaan (Schatzki, 2012). Materialen zoals objecten of het menselijk lichaam komen in de opsomming niet voor, maar Schatzki noemt ze later in zijn artikel als onmisbaar voor de uitvoering van praktijken (Schatzki, 2012).

In hun boek 'The Dynamics of Social Practice' (2012) gebruiken (Shove et al.) de elementen in de definitie van Reckwitz van een praktijk als uitgangspunt om zelf praktijken in drie elementen onder te verdelen. De meeste elementen van Schatzki zijn daarin ook onder te brengen. De drie elementen van Shove et al. zijn materials, competences en meanings.

2.1.3 Materialen, vaardigheden en betekenis

Met het element, 'material', worden objecten, voorwerpen en technologieën, maar ook het menselijk lichaam bedoeld. Dit zijn samengevat alle tastbare dingen om ons heen. Schatzki noemt ze onmisbaar voor praktijken en Reckwitz schrijft in zijn definitie van praktijken over 'bodily activities' en 'things'.

Het element 'competence' staat voor competenties. Praktisch gezien worden hiermee vaardigheden, kennis en technieken bedoeld, maar het gaat ook om begrip en inschatting van wat goed en mogelijk is, het herkennen en evalueren van een praktijk en erop kunnen reageren. Het staat voor de 'knowhow' en 'background knowledge' die Reckwitz noemt, of de 'understandings' die Schatzki noemt. Ook de 'rules' waar Schatzki over schrijft zouden onder competences kunnen vallen, omdat het gaat om begrip van hoe een praktijk hoort te gaan.

Het laatste element, 'meaning', staat voor de betekenis, ofwel de ideeën, waardes en idealen die ook een symbolische waarde kunnen hebben, en die de praktijk zin geven voor diegene die de praktijk praktiseert. Voor Reckwitz zijn dit mental activities, states of emotion en motivational knowledge. Ook de teleoaffectieve structuur die Schatzki noemt zou hieronder kunnen vallen, omdat het gaat om de motivatie om een praktijk uit te voeren en de emoties die met die praktijk samengaan.

In dit onderzoek wordt de onderverdeling van elementen van Shove et al. aangehouden. Dit is omdat er een overzichtelijke verdeling is van drie elementen, in plaats van meerdere op elkaar lijkende elementen die Reckwitz gebruikt in zijn definitie. Ook zou het element 'rules' die Schatzki gebruikt minder toepasselijk kunnen zijn voor praktijken die door kinderen uitgevoerd worden, aangezien praktijken die met spelen te maken hebben niet altijd door regels gedomineerd worden. Daarnaast is het element 'competences' van Shove et al. breder omdat het ook om kennis en vaardigheden gaat, waardoor het beter toepasbaar is. In dit onderzoek zullen de elementen verder aangeduid worden met *materiaal*, *vaardigheid* en *betekenis*.

Verandering van elementen

De drie genoemde elementen kunnen over tijd veranderen en vormen daarbij elkaar. Praktijken kunnen door de tijd heen hetzelfde blijven terwijl de elementen zelf veranderen en daardoor ook elkaar veranderen (Shove et al., 2012). Elementen maken verbindingen met elkaar, die op een later moment weer verbroken kunnen worden waarna weer nieuwe verbindingen worden gemaakt. Daardoor kan een vernieuwing binnen één element alle elementen of uiteindelijk de praktijk veranderen. Shove et al. geven het voorbeeld van de praktijk autorijden, een praktijk die de afgelopen decennia een aantal veranderingen heeft ondergaan. Doordat de motoren van de eerste auto's onbetrouwbaar waren en vaak onderweg mankementen vertoonden, stond autorijden toentertijd symbool voor avontuur en in het bezit zijn van de benodigde technische kennis. Nu auto's tegenwoordig betrouwbaarder zijn, is ook de benodigde kennis en de betekenis van de praktijk autorijden veranderd (Shove et al., 2012).

Daarnaast kunnen elementen, wanneer ze binnen een praktijk veranderen, ook dezelfde elementen in andere praktijken veranderen. Dit kan het geval zijn wanneer een element, bijvoorbeeld de betekenis, ook in een andere praktijk terug is te vinden. Als in de eerste praktijk die betekenis verandert, kan de betekenis in de tweede praktijk ook veranderen en daardoor veranderingen binnen die praktijk veroorzaken. Op deze manier kunnen elementen, als ze veranderen, praktijken veranderen, laten verdwijnen of doen ontstaan (Shove et al., 2012). Praktijken zijn dus niet per definitie onafhankelijk van elkaar. De elementen in praktijken kunnen veranderen door bijvoorbeeld innovatie binnen een praktijk, een veranderend consumptiepatroon of veranderende verwachtingen. De veranderingen van andere praktijken kunnen vervolgens ontstaan doordat bijvoorbeeld innovaties, door de uitwisseling van elementen, in parallelle praktijken doorwerken (Warde, 2005). Als binnen de praktijk 'buiten spelen' een kind meer waarde en betekenis gaat hechten aan natuur, kan het zijn dat de betekenis binnen de praktijk 'knutselen met natuur' of de praktijk 'erop uit gaan' ook verandert, waarna een kind bijvoorbeeld meer motivatie krijgt om zijn/haar competenties binnen die praktijk uit te breiden.

Als er veranderingen binnen praktijken gewenst zijn, kan dit dus op verschillende manieren gebeuren. Een praktijk kan geheel vervangen worden door een nieuwe praktijk, een praktijk kan radicaal worden veranderd, of een praktijk kan in meer of mindere mate aangepast worden door interventies. De laatste manier zal waarschijnlijk de meeste kans van slagen hebben, aangezien het moeilijk is om praktijken van individuen of binnen een gezin te veranderen. Dit komt doordat er bepaalde routines opgebouwd zijn en omdat de aan- of afwezigheid van elementen veranderingen kunnen belemmeren. De volgende paragraaf gaat in op welke manier elementen kunnen worden uitgewisseld.

Circulatie van elementen

Als er nieuwe verbindingen tussen elementen in praktijken ontstaan of als verbindingen worden verbroken, kunnen elementen circuleren en zich verspreiden. Bij de drie elementen gebeurt dit op verschillende manieren (Shove et al., 2012).

Materialen zijn tastbaar en fysiek aanwezig. Door transport kan dit element zich verplaatsen en kunnen mensen toegang hebben tot het element. Doordat materiaal het enige element is dat fysiek aanwezig is, is circulatie door transport niet het geval voor competenties en betekenissen.

Competenties, die soms specifiek voor een lokale praktijk zijn, moeten van een praktijk onttrokken worden zodat ze kunnen circuleren. Deze circulatie kan virtueel plaatsvinden,

bijvoorbeeld in herinneringen, maar ook in geschreven vorm. Omdat elementen verenigd zijn met elkaar, moeten de competenties bij de inpassing in een andere praktijk herzien en aangepast worden zodat ze specifiek bij de praktijk passen.

Binnen praktijken kunnen ook betekenissen veranderen en daarmee de associaties van praktijken. Doordat betekenissen kunnen circuleren en in andere praktijken inpassen, kunnen praktijken nieuwe associaties oproepen, waardoor ze opnieuw kunnen worden geclassificeerd.

Dispersieve en integratieve praktijken

Binnen de definitie van praktijken kan er onderscheid gemaakt worden tussen twee soorten. Een praktijk kan gezien worden als iedere menselijke activiteit. Daardoor worden werkwoordsvormen als het ware praktijken. Dit is niet het geval bij praktijken zoals ze in dit onderzoek gezien worden. Daarin is een praktijk een 'routinized type of behaviour', die uit verschillende elementen bestaat die met elkaar in verbinding staan (Reckwitz, 2002), p. 249).

Schatzki maakt onderscheid tussen twee soorten praktijken, namelijk integratieve en dispersieve praktijken. Dispersieve praktijken zijn veelvuldig voorkomende praktijken die minder complex zijn dan integratieve praktijken. Bij de uitvoering van dispersieve praktijken is understanding van belang, oftewel de kennis om te praktijk uit te kunnen voeren. Vaak komen de andere twee elementen er niet in voor. Daarentegen zijn integratieve praktijken praktijken die soms uit meerdere dispersieve praktijken bestaan en waarbij alle drie de elementen voorkomen.

Samenhang tussen praktijken

Veel praktijken staan op zichzelf en zijn ook als zodanig te herkennen, zoals schrijven of lopen. Maar soms zijn praktijken samen nodig om iets te kunnen realiseren, bijvoorbeeld om een product te maken. Er zijn dan meerdere praktijken, op dezelfde plaats en op dezelfde tijd, die samen nodig zijn voor dat product. In dat geval kunnen die praktijken niet meer los van elkaar gezien worden. Shove et al. maken hierin onderscheid tussen bundels en complexen. Bundels van praktijken zijn losjes geweven samenstellingen van praktijken die bijvoorbeeld op dezelfde locatie plaatsvinden, maar nog wel onafhankelijk van elkaar gebeuren. Als praktijken afhankelijk van elkaar worden, worden ze samen een geheel (complex), waarbij de samengestelde praktijken niet meer op zichzelf staan en dus niet meer als een losse praktijk kunnen bestaan (Shove et al., 2012). Bundels en complexen komen en gaan, doordat de relatie tussen praktijken van competitieve aard of juist van samenwerkende aard kunnen zijn. Daartussen bestaat een zekere wisselwerking. Een voorbeeld hiervan is het verband tussen prime time op televisie en het moment waarop mensen tv kijken. Veel mensen kijken na het eten tv, wat nu dus prime time geworden is, maar waardoor mensen dan ook andere praktijken opzij zetten om weer op het juiste moment televisie te kunnen kijken (Shove et al., 2012).

2.2 Natuureducatie en natuurbeleving van kinderen

De organisatie Natuurmonumenten heeft het Oerrr programma opgezet om kinderen in Nederland aan te moedigen en handreikingen te geven om meer tijd in de natuur rond te brengen. De connectie tussen kinderen en natuur kan dan ook worden bewerkstelligd door het geven van natuureducatie, welke als doel heeft het verbeteren van houding, kennis en gedrag van kinderen ten opzichte van natuur (Smit et al., 2006). Binnen de theorie van praktijken kan dat betekenen dat door natuureducatie competenties van kinderen uitgebreid worden, dat de betekenis van natuur en daarmee natuurgerelateerde praktijken veranderd of verbeterd en dat de toegang tot natuur vergemakkelijkt wordt.

2.2.1 Effecten van natuureducatie

Onderzoek laat zien dat natuureducatie effectief is in de zin dat kinderen kennis vergaren over natuur (Sollart, 2004). Gewoonlijk verbeterd ook de houding van kinderen ten opzichte van natuur (Moss, 2012; Smit et al., 2006).

Korte termijn effect van natuureducatie

Een onderzoek dat dit aantoont is een onderzoek naar de effecten van het project Natuur-Wijs, welke als doel heeft basisschoolkinderen natuur te laten beleven en hen meer kennis erover te verstrekken. Hieruit blijkt dat de educatie van dit project over het algemeen een positieve invloed heeft op de natuurbeleving van kinderen (Kieviet & van Koppen, 2008). Tijdens de onderzochte vorm van educatie brachten kinderen een aantal schooldagen buiten door, waardoor ze significant meer kennis verkregen over natuur en kennis over hoe ze hun zintuigen kunnen gebruiken om natuur te beleven. Iedere basisschoolleerling uit het onderzoek was positief over deze vorm van educatie. Dit werd mede veroorzaakt doordat de educatie uit verschillende onderdelen bestond, waardoor ieder kind wel een onderdeel meemaakte waar het plezier in had of het meest van leerde. Het zorgt er bij veel kinderen voor dat ze meer aandacht en respect krijgen voor natuur, meer interesse in natuur krijgen, er vragen over stellen en er soms anders mee omgaan (Kieviet & van Koppen, 2008). Sommige eventuele effecten waren beter uit de resultaten van bovenstaand onderzoek af te leiden dan anderen. Er kan niet geconcludeerd worden of kinderen door natuureducatie meer zorg zijn gaan dragen voor natuur. Ook zijn er weinig aanwijzingen dat kinderen na school vanuit henzelf vaker de natuur opzoeken (Kieviet & van Koppen, 2008). Wel geven de kinderen uit het onderzoek desgevraagd aan dat ze vinden dat natuur moet blijven bestaan, niet alleen omdat volgens hen mensen natuur nodig hebben, maar ook omdat de natuur mooi gevonden wordt.

Lange termijn effecten van natuureducatie

Uit sommige studies naar natuureducatie zijn alleen de korte termijn effecten af te leiden. Een Nederlands onderzoek van Smit et al laat ook de lange termijn effecten van natuureducatie op de basisschool zien. Uit de resultaten van hun studie over natuureducatie op Nederlandse basisscholen, concludeert Smit et al. dat kinderen die natuureducatie op hun basisschool kregen, jaren later een betere houding ten opzichte van natuur hadden dan kinderen die geen of minder natuureducatie op hun basisschool hadden gekregen (Smit et al., 2006). Dit gold niet alleen voor kinderen die recent van de basisschool af waren, maar ook voor diegenen die al 7 jaar of 15 jaar geleden de basisschool hadden verlaten. Natuureducatie kan dus nog steeds invloed hebben wanneer kinderen volwassen zijn geworden (Smit et al., 2006).

Natuureducatie heeft invloed op het gedrag, houding en kennis van kinderen ten opzichte van natuur. Als kinderen in contact komen met natuur en er kennis over vergaren, hebben ze meer besef van de waarde van natuur voor het leven. Tegenwoordig zijn basisscholen en middelbare scholen in Nederland verplicht om tot op zekere hoogte natuureducatie te geven. Deze educatie verschilt echter tussen scholen in vorm en mate. Op sommige scholen is de prioriteit voor natuureducatie laag of er is weinig aandacht voor beleving van natuur (Sollart, 2004).

Instrumentele en emancipatoire educatie

Educatie kan onderverdeeld worden in twee typen, namelijk instrumentele educatie en emancipatoire educatie. Bij instrumentele educatie is er een doel vastgesteld, bijvoorbeeld het bereiken van duurzaam gedrag of natuurbescherming, waarna met educatie geprobeerd wordt dat doel te bereiken. Als kinderen in contact worden gebracht met natuur met als doel dat zij later lid worden van natuurorganisaties, kan er gesproken worden van instrumentele educatie

(Sollart, 2004). Bij emancipatoire educatie wordt geen concreet doel voorop gesteld, maar ligt de nadruk op de ontwikkeling van een kind, om het kind zelf ideeën, waardes en gedrag te laten ontwikkelen zodat het zelf keuzes kan maken. Als kinderen in contact worden gebracht met natuur omdat zij daarvan vervreemd zijn geraakt, kan er gesproken worden van emancipatoire educatie, omdat het kinderen weer de kans geeft op te groeien met natuur (Sollart, 2004).

Als natuureducatie op kinderen gericht is, is voorzichtigheid geboden. Kinderen zijn makkelijker te beïnvloeden dan volwassenen en kunnen in mindere mate onderscheid maken tussen wat wel of niet goed of nuttig is voor hen. Bij instrumentele natuureducatie voor kinderen wordt het gedrag van kinderen zodanig gestuurd dat het vooraf opgestelde doel (bijvoorbeeld dat kinderen later natuurvrijwilliger worden) wordt bereikt, terwijl kinderen misschien niet volledig bewust of uit vrije wil die keuze hebben gemaakt. Het programma Oerrr kan als emancipatoire educatie gezien worden. Het geeft kinderen handreikingen om de natuur te ontdekken, waarna een kind zelf kan besluiten of het dat wel of niet doet. Ook omdat Oerrr buiten scholen om kinderen bereikt, hebben kinderen de vrije keuze om met Oerrr aan de slag te gaan.

2.2.2 Beleving van natuur voor kinderen

In het kader van natuureducatie wordt er veelal gesproken van ‘natuurbeleving’. Het wordt tegenwoordig breed erkend dat kinderen in contact moeten worden gebracht met natuur en dat kinderen natuur moeten ‘belevén’ en ‘ervaren’. Echter, als het gaat om de beleving van kinderen van natuur, moet er rekening mee gehouden worden dat die beleving kan verschillen van de beleving van volwassenen. Kinderen hebben een andere kijk op hun leefwereld dan volwassenen en zien bepaalde zaken soms op een andere manier. Er kan voornamelijk onderscheid gemaakt worden tussen jonge kinderen van 4 tot 8 jaar en kinderen van 8 tot 12 jaar, omdat kinderen vanaf 8 jaar een andere wijze van denken ontwikkelen (Margadant-van Arcken, 1988). Het houdt onder andere in dat kinderen in hun denken minder afhankelijk zijn van concrete situaties en dus abstracter kunnen denken (Margadant-van Arcken, 1990). Het voorstellingsvermogen van jonge kinderen is minder ruim dan van oudere kinderen. De beleving van jonge kinderen wordt voornamelijk bepaald door concrete gebeurtenissen in het heden (Margadant-van Arcken, 1990).

In haar proefschrift ‘Dierenjuf’ geeft Margadant-van Arcken voorbeelden van de beleving van jonge kleuters van vier jaar oud. Tijdens een onderzoek vraagt ze kinderen hun huisdieren op te noemen. Margadant-van Arcken schetst de situatie waarin sommige kinderen naast hun huisdieren ook hun knuffelbeer als huisdier opsommen, terwijl andere kinderen vertellen dat ze geen huisdieren hebben, maar wel vissen in de vijver (Margadant-van Arcken, 1988). Oudere kleuters van 5 á 6 jaar maken dit onderscheid wel correct. Ook de uitleg van het begrip ‘natuur’ kan per leeftijdsfase verschillen. Voor jonge kinderen (4 tot 8 jaar) moet natuur ‘leven’, wat voor hen gelijk staat aan bewegen. Dieren zijn dus natuur, maar groene natuur als planten en bomen worden niet als levende (biotische) natuur gezien. Kleuters zijn over het algemeen dan ook meer geïnteresseerd in dieren dan in groene natuur, aangezien een dier leeft en beweegt en omdat kinderen het kunnen aaien en er mee kunnen spelen (Margadant-van Arcken, 1988).

Dit beeld verandert als kinderen ouder worden en in de leeftijd van 8 tot 12 jaar komen. Voor hen is de kern van het begrip natuur, ‘groene natuur’, gevolgd door dieren. In hun optiek hoeft natuur niet meer te bewegen om levend te zijn, maar natuur moet wel geassocieerd kunnen

worden met ‘levend’ om tot natuur te behoren. Groene natuur wordt dan tot de biotische natuur gerekend. Of a-biotische (niet levende) natuur ook tot natuur moet worden gerekend, is voor veel kinderen een twijfelgeval, waarbij het alleen tot natuur wordt gerekend als het levend is geweest (dode planten) of levende natuur bevat (een sloot met planten en vissen) (Margadant-van Arcken, 1990).

Ook kan een volwassene een bepaald uitzicht of een landschap adembenemend vinden, terwijl een kind eerder interesse in datzelfde landschap heeft als er in te spelen valt (Margadant-van Arcken, 1988). Natuur moet voor kinderen iets te bieden hebben willen ze het meer waarderen.

Dieren, maar ook materiële dingen, worden door kinderen in de leeftijd van 8 tot 12 jaar vaak op personalistische animistische wijze bekeken. Dit houdt in dat persoonlijkheidskenmerken aan natuur, zoals aan dieren, toegekend worden, in plaats van dat het als onbezielde materie wordt gezien (Margadant-van Arcken, 1990). Volgens Margadant zouden dieren dan ook meer gebruikt moeten worden als het gaat om natuureducatie, omdat het een ingang kan zijn om meer te vertellen over de natuur als leefwereld voor een dier en omdat kinderen een verantwoordelijkheidsgevoel ervoor kunnen ontwikkelen. In zulke situaties, waarin kinderen met iets tastbaars geconfronteerd worden, kunnen volgens Margadant ‘vruchtbare momenten’ ontstaan. Dit zijn momenten waarop kinderen hun aandacht volledig op bijvoorbeeld een dier of een plant hebben gevestigd en waarbij ze verwonderd zijn door een bepaald gegeven, waardoor ze er het meest van leren. Daarom is het wenselijk om niet alleen te focussen op kennisoverdracht, maar om kinderen aan activiteiten te laten deelnemen en ze spelenderwijs met natuur kennis te laten maken. Vooral omdat er voor kinderen geen scheidingen bestaan tussen spelen, werken en leren, in tegenstelling tot volwassenen.

Kennis van beleving van kinderen is belangrijk omdat hun beleving anders kan zijn dan die van volwassenen. Daardoor kan ook hun betekenis van natuurgerelateerde praktijken verschillen met die van volwassenen en over tijd veranderen. Hoe intenser de beleving van natuur is, hoe groter de betekenis van natuur voor kinderen zal zijn. Ook tijdens interviews is het van belang om rekening te houden met het verschil in beleving voor kinderen en volwassenen, om antwoorden op vragen over betekenis en ervaring beter te begrijpen.

Waardes van natuur voor kinderen

Kinderen kunnen verschillende waardes aan natuur hechten. Margadant-van Arcken maakt onderscheid tussen uitdagende natuur, gebruiksnatuur, intrigerende natuur, esthetische natuur en recreatie natuur. Uitdagende natuur is natuur die uitdaging biedt voor kinderen om hun fantasie en hun avontuurlijkheid de vrije loop te laten, waarbij de natuur spanning kan oproepen door de aanwezigheid van giftige planten of wilde dieren. Ook roept het op tot fysiek bezig zijn om met de zintuigen de natuur te ontdekken bepaalde zaken uit te proberen, zoals bomen beklimmen. Bij gebruiksnatuur gaat het voornamelijk om speelnatuur, maar eetnatuur, heilzame natuur en natuur als grondstoffenleverancier vallen ook onder gebruiksnatuur. Bij gebruiksnatuur kent het spelen wat minder spanning en vergt het minder inspanning. Intrigerende natuur maakt dat kinderen kennis vergaren door natuur aandachtig te bestuderen. De interesse van een kind kan door een dier of plant gewekt worden, waarna een kind zich op dat gegeven focust en daardoor weer andere nieuwe dingen ontdekt. Esthetische natuur is natuur die kinderen mooi vinden en recreatieve natuur is natuur die kinderen bezoeken tijdens bijvoorbeeld een uitstapje en waarvoor zij enige afstand af moeten leggen (Margadant-van Arcken, 1990).

Als deze waardes worden vergeleken met de inhoud van Oerrr, lijken alle waardes daarin terug te komen. De kaarten moedigen kinderen aan om zowel hun fantasie de vrije loop te laten en fysiek bezig te zijn, als om natuur van dichtbij te bekijken en er meer over te leren. Door middel van e-mails stimuleert het ouders om met hun kinderen naar natuur verderop te gaan.

Topervaringen van kinderen

Het ontstaan van vruchtbare momenten zou van belang kunnen zijn voor praktijken van kinderen. Als een kind binnen een bepaalde activiteit, zoals een boomhut bouwen, een moment van verwondering en verbondenheid met de omgeving ervaart, zou het meer waardering en emotie aan de activiteit boomhutten bouwen kunnen toekennen. Dit is ook het geval bij een topervaring van een kind binnen natuur. De term topervaring is niet in een eenduidige definitie te vangen. De aanleiding en omstandigheden voor een topervaring en de topervaring zelf kunnen voor kinderen zeer verschillend zijn. Het ene kind heeft een topervaring terwijl het alleen is in de natuur, terwijl het andere kind een topervaring heeft onder begeleiding van een volwassene. Ook vind de ene topervaring plaats tijdens een werkweek ver weg en de andere in het groen vlak bij huis. Wel kan er in het algemeen worden gesteld dat topervaringen vooral buiten in de natuurlijke omgeving ontstaan, mede aangezien kinderen buiten activiteiten doen het leukst en leerzaamst vinden (Verboom & de Vries, 2006). Voor een topervaring geldt dan ook dat kinderen zelf natuur moeten ontdekken en beleven, of eigenlijk dat 'hoofd, hart en handen in samenhang centraal staan' (Verboom en de Vries, 2006, p. 21). In plaats van topervaringen wordt ook vaak de term 'significant life experiences' genoemd, welke jeugdervaringen zijn waarvan personen later herkennen dat die hun kennis, houding of gedrag ten opzichte van natuur hebben beïnvloed (Verboom & de Vries, 2006). Dit houdt in dat topervaringen ook invloed op praktijken kunnen uitoefenen. Voorbeelden van significant life experiences zijn boomhutten bouwen, vuurtjes stoken, of (meerdaagse) excursies naar natuurgebieden. Het hoeft bij significant life experiences niet te gaan om uitzonderlijke ervaringen die het leven van een persoon compleet veranderd hebben. Ook meerdere, 'kleinere' ervaringen kunnen samen invloed uitoefenen op het latere gedrag van een persoon (Verboom & de Vries, 2006).

2.3 Natuurgerelateerde praktijken en Oerrr

Praktijken die voor het programma Oerrr relevant zijn, zijn aan natuur gerelateerde praktijken die ouders en kinderen uitoefenen. De praktijken waarvoor gekozen zijn, zijn erop uit gaan in de natuur, knutselen en buiten spelen. Dit zijn praktijken waarin natuur een rol kan spelen en waarin Oerrr gebruikt kan worden. Deze praktijken worden beschreven in paragraaf 2.3.1 tot en met 2.3.3.

De invloed die het Oerrr programma heeft op die praktijken is afhankelijk van de invloed op de verschillende elementen waaruit de praktijken bestaan. Materialen kunnen bestaan uit de aanwezigheid van een geschikte omgeving of benodigdheden voor knutselen. Een voorbeeld van een vaardigheid is het kunnen genieten van natuur. Voorbeelden van betekenissen zijn de motivatie en emotie die in verband staan met de praktijk, bijvoorbeeld of natuur bezoeken gezond of rustgevend is.

Dit onderzoek is erop gericht om bij gezinnen voor elke natuurgerelateerde praktijk erachter te komen over welke elementen zij, voordat zij deelnamen aan Oerrr, wel en niet beschikten en in hoeverre Oerrr daar verandering in heeft gebracht. Dit wordt gedaan door te onderzoeken in hoeverre elementen, en daarmee praktijken, verandert zijn. Als bijvoorbeeld

vaardigheden van een praktijk door Oerrr zijn uitgebreid, kan dit effect hebben op de betekenis van diezelfde praktijk.

2.3.1 Erop uit gaan in de natuur met het gezin

Erop uit gaan in de natuur is een brede praktijk waarin meerdere activiteiten kunnen plaatsvinden. Veelvoorkomende activiteiten zijn wandelen en fietsen. Wat nodig is zijn goede weersomstandigheden en een geschikte omgeving met een leuke fiets- of wandelroute, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van attracties. Het lichaam wordt gebruikt om stappen te zetten of te fietsen. Erop uit gaan betekent dat het gezin samen ergens naar toe gaat en dat er tijd is voor elkaar. Men kijkt om zich heen, geniet, ontspant en bekijkt natuur, waarbij kinderen een eigen kijk op de omgeving hebben. Binnen deze praktijk spelen ouders een grote rol, omdat kinderen van hen afhankelijk zijn om er als gezin op uit te gaan.

Materialen

Een geschikte omgeving en een geschikte route zijn materialen die met elkaar samenhangen. Ouders kunnen moeite doen om de route voor hun kinderen uitdagend te houden, door te zorgen dat kinderen genoeg te zien of te doen hebben tijdens het erop uit gaan. Dit kan door een gevarieerde omgeving op te zoeken, zoals een tocht die door heide en bos loopt, door een picknickmand mee te nemen of door kinderen activiteiten te laten uitvoeren, zoals bramen plukken. Een stimulerende factor voor erop uit gaan is de aanwezigheid van een hond, aangezien het uitlaten van de hond een motivatie kan zijn om een wandeling of fietstocht te maken.

Vaardigheden

Hierbij gaat het om kennis van routes en de aandacht die daaraan wordt besteed. Een optie kan zijn om een vaste route in de nabije omgeving te wandelen, of juist actief op zoek te gaan naar onbekende routes. Een vaardigheid is het vermogen om te genieten van de activiteit die wordt ondernomen en om te genieten van en aandacht te hebben voor natuur.

Betekenis

De motivatie voor gezinnen om de natuur op te zoeken kan verschillen. Het kan gaan om kinderen te leren de natuur te waarderen, hen meer over natuur te leren en hen laten weten hoe ze er goed mee om moeten gaan. Een andere reden is om de rust en ruimte op te zoeken en daardoor te ontspannen. Beweging of interactie binnen het gezin zijn andere motivaties om erop uit te gaan.

2.3.2 Knutselen

Knutselen is met de handen bezig zijn om een eindproduct te maken. Er kan een knutselopdracht voorhanden zijn, zoals bij een knutselpakket, of kinderen verzinnen zelf een opdracht. Er wordt gebruik gemaakt van knutselbenodigdheden zoals papier, lijm, of schaar. Een kind is met aandacht gefocust op het knutselen. Het maakt iets in elkaar en geniet van het knutselen zelf of van het tot stand komen van het eindproduct. Knutselen is creatief bezig zijn, waarbij kinderen hun fantasie kunnen gebruiken bij het knutselen. Kinderen knutselen alleen of samen met iemand anders thuis, en over het algemeen knutselen alle kinderen op school. De rol van ouders is in deze praktijk minder belangrijk dan bij erop uit gaan, maar kinderen hebben wel beschikking over knutselbenodigdheden nodig of een toezien oog van een ouder.

Materialen

Materialen voor de praktijk knutselen zijn knutselbenodigdheden die nodig zijn om een werkstuk te maken, zoals schaar, papier of lijm. Een ander materiaal is een knutselopdracht. Sommige kinderen beschikken over knutselpakketten of knutseldozen, waar opdrachten en de benodigde knutselpullen bij in zitten.

Vaardigheden

Een van de vaardigheden is het vermogen van een kind om creatief te zijn en de eigen fantasie te gebruiken, zoals bij afwezigheid van een knutselopdracht het vermogen om zelf een knutselopdracht te verzinnen en dat vervolgens uit te voeren. Een andere vaardigheid is het concentreren op een werkstuk en het af te maken.

Betekenis

Een mogelijke betekenis is het genieten van knutselen doordat het kind bezig is en daarmee zijn/haar creativiteit kan uiten. Daarnaast kan een kind het nuttig vinden om het eindproduct te kunnen maken en dat zelf te kunnen gebruiken. Een andere betekenis kan zijn dat een kind het knutselen belangrijk vindt omdat het eindproduct van belang is voor de natuur, zoals bij het planten van zaden.

2.3.3 Buiten spelen

De praktijk buiten spelen gebeurt in een bij voorkeur leuke, uitdagende en veilige omgeving die een kind weet te gebruiken om in te spelen. Die omgeving kan variëren van de achtertuin tot de straat waar het kind woont of een speelveld in de buurt. Een kind kan alleen buiten spelen of het speelt met anderen, zoals broertjes/zusjes of vriendjes, waarbij er interactie is met andere kinderen. Een kind kan fantasie en creativiteit kwijt en kan nieuwe spellen bedenken en zijn grenzen verleggen, of juist zichzelf vervelen doordat het niet weet wat het moet spelen. De rol van ouders is klein of afwezig doordat kinderen hen bij buiten spelen minder nodig hebben dan bij erop uit gaan.

Materialen

Een van de materialen is de beschikking over een omgeving die geschikt, veilig en uitdagend is, zoals een ruime tuin, de straat of een plek in de buurt. Een ander is de beschikking over anderen om mee te spelen, zoals ouders of vriendjes.

Vaardigheden

Een vaardigheid is kennis hebben over spellen die gespeeld kunnen worden. Een andere vaardigheid is het vermogen om spellen te bedenken en de fantasie los te laten tijdens het spelen. Weer een andere vaardigheid is het vermogen om met andere kinderen om te gaan.

Betekenis

Betekenis van buiten spelen is dat kinderen ervan genieten en het spelen als een leuk tijdverdrijf zien. Kinderen kunnen genieten van de interactie met speelgenoten en van het buiten zijn om daar natuur te beleven.

3. Methode

Het programma voor Oerrr is er voor kinderen met de leeftijd 0 tot 6 jaar en kinderen met leeftijd 6 tot 12 jaar. Kinderen van 0 tot 6 jaar krijgen eenmaal in het jaar een waaier met kaarten. De kinderen van 6 tot 12 jaar krijgen vier keer per jaar een set kaarten met kleine opdrachten. Dit onderzoek richt zich op kinderen met een leeftijd tussen 6 en 12 jaar, omdat zij geïnterviewd kunnen worden en omdat het programma uitgebreider is en dus beter te onderzoeken dan het programma voor kinderen van 0 tot 6 jaar.

3.1 Gebruik van semigestructureerde interviews

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van interviews. Deze interviews zijn gericht op kinderen die aangemeld zijn bij Oerrr en op een of beide ouders. Er is gekozen voor het gebruiken van semigestructureerde interviews. Dit betekent dat de vragen van het interview zijn voorbereid, maar dat de geïnterviewde ruimte heeft om zijn/haar visie te vertellen en dus dieper op een vraag kan ingaan. Hierdoor kan er een gesprek ontstaan, waarbij er antwoorden naar voren kunnen komen waar de interviewer van te voren niet aan gedacht zou kunnen hebben. Bij een gestructureerd interview stelt de interviewer van te voren alle vragen op waardoor bepaalde gebieden waar de interviewer niet aan denkt onbedoeld uitgesloten kunnen worden.

De interviewvragen zijn erop gericht om de invloed van Oerrr op praktijken binnen gezinnen in kaart te brengen door proberen te achterhalen in welke mate de interventies van Oerrr een rol spelen in de verschillende praktijken en welke factoren daar verantwoordelijk zijn. Per gezin verschilt het in welke mate ouders en kinderen antwoord geven op de vragen. De vragen omtrent de praktijk erop uit gaan zijn voornamelijk aan de ouders gesteld, aangezien zij degenen zijn die daar de grootste rol in spelen. De vragen omtrent de praktijken knutselen en buiten spelen zijn voornamelijk aan de kinderen gesteld. In de meeste gevallen zijn de kinderen niet apart van de ouders geïnterviewd. Het interview is opgenomen in appendix I.

3.2 Selectie van de geïnterviewde gezinnen

Het totaal aantal geïnterviewde gezinnen bedraagt vijftien gezinnen. In vier gezinnen namen twee kinderen deel aan het interview, waardoor het aantal geïnterviewde kinderen op negentien uitkomt. Vanwege de beperktheid van deze steekproef is het niet mogelijk om bij het selectieproces van gezinnen die geïnterviewd kunnen worden, rekening te houden met alle mogelijke factoren zoals afkomst of de grootte van een gezin. Er is echter wel naar gestreefd een aantal criteria in acht te nemen die van invloed kunnen zijn en die daardoor interessant zijn om met elkaar te vergelijken. Twee criteria, namelijk stedelijkheid en lidmaatschap van Natuurmonumenten zijn bij de selectie van gezinnen in acht genomen. Na het interviewen van gezinnen zijn de criteria opleidingsniveau en inkomen genoteerd.

3.2.1 Criterium stedelijkheid

Een van die criteria is de stedelijkheid van de omgeving waarin het gezin woont. Dit is omdat het voor participatie in Oerrr van belang kan zijn of een kind in de stad of in een dorp woont, omdat het voor laatstgenoemde vanzelfsprekender kan zijn om in de natuur te spelen.

Om zowel gezinnen uit dorpen als uit steden te benaderen, is er gebruik gemaakt van het onderscheid tussen stedelijk en landelijk gebied, die gekenmerkt wordt door de omgevingsadressendichtheid (oad), waarbinnen vijf categorieën bestaan (Steenbekkers, Simon, & Veldheer, 2006):

- zeer sterk stedelijk: gemiddelde oad van 2500 of meer adressen per km²
- sterk stedelijk: gemiddelde oad van 1500 tot 2500 adressen per km²
- matig stedelijk: gemiddelde oad van 1000 tot 1500 adressen per km²
- weinig stedelijk: gemiddelde oad van 500 tot 1000 adressen per km²
- niet stedelijk: gemiddelde oad van minder dan 500 adressen per km²

De eerste drie categorieën vallen onder stedelijk gebied, de laatste twee gebieden onder landelijk gebied. Om de twee extremen te vermijden, maar wel te kunnen controleren of stedelijkheid een verklarende factor is, is ervoor gekozen om steden en gemeentes uit de categorie sterk stedelijk en weinig stedelijk te kiezen. Via de website van het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS), waarin alle gemeentes staan onderverdeeld in mate van stedelijkheid, konden zowel sterk stedelijke steden als weinig stedelijke gemeentes worden geselecteerd (CBS, 2014a).

Er zijn twee steden geselecteerd en twee weinig stedelijke gemeentes die uit verschillende dorpen bestaan. Uit praktisch oogpunt, namelijk de bereikbaarheid van de gezinnen voor de onderzoeker, zijn de gezinnen uit de volgende gemeentes en steden geselecteerd:

- Gemeente Voorst (weinig stedelijk)
- Gemeente Brummen (weinig stedelijk)
- Stad Deventer (sterk stedelijk)
- Stad Arnhem (sterk stedelijk)

Deze steden en gemeentes zijn opgedeeld in verschillende wijken. Nadat de adressen van de te interviewen gezinnen bekend was, is via het de website van het CBS de mate van stedelijkheid van iedere wijk waar een gezin woont opgezocht (CBS, 2014b). De stedelijkheid van iedere wijk week in de meeste gevallen af van de stedelijkheid van de stad of gemeente waarin de wijk zich bevindt. De stedelijkheid is weergegeven met cijfers, waarbij 1 staat voor zeer sterk stedelijk en 5 voor niet stedelijk.

Tabel 1. Aantal gezinnen per mate van stedelijkheid

Stedelijkheid	1	2	3	4	5
Aantal gezinnen	3	2	2	1	7

In dit onderzoek worden de gebieden met een stedelijkheid tussen 1 en 3 aangeduid als 'stedelijke gebieden'. Gebieden met stedelijkheid 4 of 5 worden aangeduid met de term met 'landelijke gebieden'.

3.2.2 Criterium lidmaatschap Natuurmonumenten

Een ander criterium is of een gezin wel of geen lid is van Natuurmonumenten. Voor dit criterium is gekozen omdat er verschil in omgang met natuur of in motivatie voor het Oerrr programma kan zijn tussen gezinnen die lid zijn en gezinnen die geen lid zijn.

3.2.3 Schatting van het opleidingsniveau en inkomen

Na de interviews is voor ieder gezin genoteerd wat de schatting is voor het opleidingsniveau en het inkomen. Dit is gedaan omdat er een verschil kan zijn in omgang met natuur tussen hoger opgeleiden en lager opgeleiden.

Voor de schatting van het opleidingsniveau (hoger of lager) van de aanwezige ouder was het belangrijkste criterium het taalgebruik van de ouder. Verder ging het om de algemene indruk, bijvoorbeeld de aanwezigheid van boeken of tijdschriften in huis of de interesse van de ouder in dit onderzoek.

Voor de schatting van het inkomen speelden criteria als de grootte van het huis en de tuin, het aanzien van de wijk of de inrichting een rol. Aangezien geen enkel gezin een laag inkomen leek te hebben, is ieder inkomen als gemiddeld of hoger geschat. Voor de meeste gezinnen is het inkomen op gemiddeld geschat, waarbij het criterium gemiddeld inkomen breed is getrokken. Zolang er geen opvallende kenmerken, zoals een prijzig vrijstaand huis of de aanwezigheid van een schoonmaakster, aanwezig waren zijn de gezinnen onder dat criterium geschaard.

De schatting voor de geïnterviewde gezinnen is dat de meeste ouders, op de ouders van drie gezinnen na, hoger opgeleid zijn. Het inkomen werd voor drie gezinnen hoger dan gemiddeld geschat en voor de overige gezinnen gemiddeld.

3.3 Respons en uiteindelijke verdeling

Via twee lijsten met telefoonnummers van deelnemende gezinnen (een lijst voor de gezinnen uit landelijke omgeving en een lijst voor gezinnen uit stedelijke omgeving) zijn gezinnen benaderd met de vraag of ze aan een interview van ongeveer 30 tot maximaal 45 minuten wilden deelnemen. De gezinnen die gebeld zijn, zijn random uit de lijst geselecteerd.

Er is naar gestreefd om voor de twee criteria het aantal gezinnen gelijk te verdelen om op die manier de uitkomsten zo optimaal mogelijk te kunnen vergelijken. Dus acht gezinnen uit het landelijk gebied, waarvan vier gezinnen lid zijn van Natuurmonumenten en vier gezinnen geen lid zijn en dezelfde verdeling voor het stedelijk gebied. Deze ideale verdeling is niet volledig gehaald, doordat verschillende gezinnen het verzoek tot een interview afwezen, waardoor er een beperkt aantal beschikbare gezinnen overbleef.

Er zijn 24 nummers van gezinnen uit landelijk gebied gebeld, soms meerdere keren in het geval dat er niet opgenomen werd of de ouders niet thuis waren. Van deze gezinnen waren vijf gezinnen bereid tot een interview. Drie gezinnen waren op zich bereid maar gaven aan dat de kinderen niets met Oerrr doen waarna zij niet geïnterviewd zijn. Tien gezinnen waren niet bereid tot een interview, waarvan zes gezinnen als reden opgaven dat de kinderen weinig tot niets met Oerrr doen en vier gezinnen geen reden opgaven. Drie gezinnen hebben de telefoon niet opgenomen.

De overige drie gezinnen uit landelijk gebied die geïnterviewd zijn waren niet gebeld. Een gezin was een kennis van de onderzoeker, waarna dat gezin twee andere gezinnen benaderde of zij bereid waren tot een interview.

Uit stedelijk gebied zijn 36 nummers, sommigen meerdere malen, gebeld. Zeven gezinnen waren bereid tot een interview. Tien gezinnen waren niet bereid, waarvan vijf geen reden

opgaven en vijf als reden opgaven dat de kinderen niets met Oerrr doen. Een gezin was bereid maar had geen tijd voor een interview. Zeventien gezinnen namen de telefoon niet op.

Er zijn uiteindelijk vijftien gezinnen geïnterviewd, met een totaal van negentien kinderen. Uit het landelijk gebied zijn acht gezinnen geïnterviewd. Drie gezinnen zijn lid van Natuurmonumenten en vijf gezinnen niet. Uit het stedelijk gebied zijn zeven gezinnen geïnterviewd, waarvan vijf gezinnen lid zijn van Natuurmonumenten en twee gezinnen niet. Er zijn dus acht gezinnen geïnterviewd die lid zijn en zeven gezinnen die geen lid zijn. De leeftijd van de kinderen varieert van 7 tot 12 jaar. Van ieder leeftijdsjaar zijn minstens twee kinderen geïnterviewd.

Tabel 2. Verdeling criteria gezinnen

	Aantal gezinnen
Stedelijk	7
Lid	5
Geen lid	2
Landelijk	8
Lid	3
Geen lid	5

3.4 Verwerking van de interviews

De interviews met de gezinnen zijn opgenomen en vervolgens getranscribeerd. Op zichzelf staande uitwijdingen van de respondenten die niet van belang waren voor het onderzoek zijn weggelaten. Vervolgens zijn de transcripties gecodeerd. Hiertoe zijn de onderwerpen van de interviewvragen in schema's geplaatst en zijn de antwoorden daarin gezet. Gelijksortige antwoorden of tijdsindicaties zijn daarbij tot één antwoord gevoegd.

4. Resultaten van de interviews

Het programma Oerrr kan in verschillende praktijken gebruikt worden, namelijk in “erop uit gaan in de natuur met het gezin”, “knutselen” en “buiten spelen”. Tijdens de interviews werden voor iedere praktijk vragen gesteld omtrent de aanwezige *materialen*, *vaardigheden* en *betekenissen*, waarna vragen werden gesteld over het eventuele gebruik van Oerrr in deze praktijken en de redenen daarvoor. Verder kwamen algemene vragen over het gebruik van Oerrr, die niet voor één praktijk gelden, aan bod. Er zijn uiteindelijk vijftien gezinnen geïnterviewd. In vier van de vijftien gezinnen werden twee kinderen geïnterviewd in plaats van één kind, waardoor het totaal aantal geïnterviewde kinderen op negentien uitkomt.

In paragraaf 4.1 wordt algemene informatie over de vijftien geïnterviewde gezinnen weergegeven en een uitleg over de gekozen criteria. In paragraaf 4.2 wordt de invulling van en de invloed van Oerrr op de praktijk ‘erop uit gaan in de natuur’ beschreven. Tijdens de interviews zijn de vragen over deze praktijk met name aan de ouders gesteld, aangezien kinderen voor die praktijk afhankelijk zijn van hun ouders. Om dezelfde reden zijn voor die praktijk de resultaten per gezin weergegeven. In de paragrafen 4.3 en 4.4 worden de resultaten van de interviews voor de praktijken “knutselen” en “buiten spelen” beschreven, waarna een weergave volgt van de invloed van Oerrr op die praktijken. De vragen over deze twee praktijken zijn voornamelijk aan de kinderen gesteld waarbij het per gezin en de leeftijd van het kind verschilde in hoeverre de ouders de antwoorden van hun kinderen aanvulden. Voor deze twee praktijken zijn de resultaten niet per gezin, maar per kind weergegeven.

4.1 Algemene informatie over de geïnterviewde gezinnen

In tabel 3 is de algemene informatie over de vijftien geïnterviewde gezinnen opgenomen. In vier gezinnen (gezin 7, 11, 12 en 14) namen twee kinderen aan het interview deel en in de andere elf gezinnen één kind. Er zijn uiteindelijk tien jongens en negen meisjes geïnterviewd in de leeftijd van 7 jaar tot 12 jaar. Van ieder leeftijdsjaar zijn minstens twee kinderen geïnterviewd. Op twee gezinnen na zijn alle gezinnen vanaf het begin, of een seizoen (3 maanden) later, bij Oerrr aangemeld. De twee gezinnen die niet vanaf het begin zijn aangemeld hebben zich een jaar later aangemeld.

Tabel 3. Algemene informatie over de gezinnen (NM staat voor Natuurmonumenten)

Gezin	Geslacht Kind	Leeftijd Kind	Aanwezige ouder	Stedelijkheid	Lid NM	Aangemeld bij Oerrr
1	Jongen	11	Moeder	5	Ja	2 jaar
2	Meisje	12	Moeder	5	Nee	1 jaar
3	Jongen	8	Beiden	5	Nee	2 jaar
4	Meisje	9	Beiden	1	Ja	2 jaar
5	Meisje	7	Moeder	5	Nee	1 jaar
6	Meisje	8	Vader	4	Ja	2 jaar
7	Jongen	9	Beiden	1	Ja	2 jaar
	Meisje	8				
8	Jongen	8	Moeder	3	Ja	2 jaar
9	Jongen	10	Moeder	5	Nee	2 jaar
10	Jongen	7	Moeder	5	Nee	2 jaar
11	Jongen	10	Vader	5	Nee	2 jaar

	Jongen	8				
12	Meisje	10	Vader	3	Ja	2 jaar
	Meisje	8				
13	Meisje	8	Moeder	1	Ja	2 jaar
14	Jongen	11	Moeder	2	Nee	2 jaar
	Jongen	10				
15	Meisje	12	Moeder	3	Nee	2 jaar

4.2 De praktijk “erop uit gaan in de natuur”

De eerste praktijk waar vragen over werden gesteld tijdens de interviews is de praktijk ‘erop uit gaan in de natuur’. Erop uit gaan in de natuur is een praktijk waarin meerdere activiteiten kunnen plaatsvinden, zoals wandelen en fietsen. Binnen deze praktijk spelen ouders een grote rol, omdat kinderen van hen afhankelijk zijn om er als gezin op uit te gaan. De interviewvragen waren voornamelijk op de ouders gericht en het verschilde per gezin in hoeverre de kinderen deelnamen aan het gesprek over erop uit gaan.

4.2.1 Invulling van de praktijk erop uit gaan

Algemene invulling

Activiteiten binnen de praktijk

De activiteiten die de geïnterviewde gezinnen ondernemen binnen de praktijk ‘erop uit gaan’ zijn wandelen, fietsen, vissen en het bezoeken van bezoekerscentra. Onder de noemer bezoekerscentra vallen meerdere activiteiten, namelijk het bezoeken van bezoekerscentra of georganiseerde dagen (de Wilde Buitendagen) van Natuurmonumenten, of het bezoeken van een educatief centrum zoals een kinderboerderij.

De meest voorkomende activiteit is wandelen. Wandelen gebeurt in twaalf van de vijftien gezinnen. Fietsen gebeurt in zeven van de vijftien gezinnen. Het bezoeken van bezoekerscentra in de buurt, wordt door vier gezinnen gedaan en twee gezinnen doen aan vissen (zie tabel 4). In totaal doen acht gezinnen aan meerdere activiteiten. Drie gezinnen, die nu naar eigen zeggen er weinig op uit gaan, geven aan dat zij vroeger wel geregeld erop uit gingen. Doordat de kinderen ouder worden of teveel activiteiten hebben gekregen, zoals sport, gaan deze gezinnen er tegenwoordig enkele keren per jaar of nauwelijks meer op uit.

Tabel 4. Activiteiten van de gezinnen

Activiteit	Wandelen	Fietsen	Bezoekerscentra	Vissen	Alleen vroeger
Aantal gezinnen	12	7	4	2	3

Frequentie van de praktijk

De frequentie van erop uit gaan verschilt aanzienlijk binnen gezinnen. Zo gaan twee gezinnen er wekelijks op uit, terwijl drie gezinnen er nauwelijks op uit gaan (zie tabel 5).

Tabel 5. Frequentie van erop uit gaan

Frequentie	Wekelijks	Twee wekelijks	Geregeld	Iedere maand	Weinig	Paar keer per jaar	Nauwelijks
Aantal gezinnen	2	4	2	1	1	2	3

Belemmeringen voor de praktijk erop uit gaan

Aan alle gezinnen, behalve de twee gezinnen die al wekelijks erop uit gaan, is gevraagd wat eventuele belemmeringen of redenen zijn om erop uit te gaan in de natuur. Voor één gezin lag de reden bij het feit dat het kind van het gezin autisme heeft, waardoor een uitje snel te druk is voor dit kind. Vanuit de twaalf andere gezinnen kwamen vier redenen naar voren, soms meerdere redenen per gezin. Deze vier redenen zijn weergegeven in tabel 6.

Tabel 6. Belemmering voor erop uit gaan

Belemmering	Tekort aan tijd	Kind geen zin	Genoeg buiten	Kind te oud
Aantal gezinnen	12	5	3	2

De meest genoemde belemmering is een tekort aan tijd. Acht gezinnen geven aan dat tijd de belangrijkste factor is waardoor zij niet vaker erop uit gaan dan zij momenteel doen. Een illustratief voorbeeld is een gezin uit stedelijk gebied. De ouders van dit gezin vinden natuur en duurzaamheid belangrijk, ze houden van stevige wandelingen maken tijdens vakanties en ook hun kinderen brengen graag tijd door in de natuur. Toch ondernemen ze vanwege een gebrek aan tijd nauwelijks in het weekend een uitje in de natuur, in tegenstelling tot vroeger. De vader van het gezin geeft aan: *“Toen kwamen we nog regelmatig buiten, toen we nog vrije weekenden hadden. Nu hebben we niet veel tijd meer om naar bijvoorbeeld de Veluwe te gaan”*. De moeder vult aan: *“Ze (de kinderen) voetballen allemaal op zaterdag, de oudste heeft elke zondag wedstrijden van judo. We zijn al blij als we een keer een weekend niks hebben”* (Ouders van kinderen van 9 en 8 jaar).

Een andere belemmering die vijf ouders noemen is dat het kind in het gezin soms van te voren geen zin heeft om erop uit te gaan, omdat het bijvoorbeeld net iets anders wil doen. *“Ja, dan ben ik net iets leuks aan het doen, of dan staat bijvoorbeeld net de televisie aan en dan begint er net iets heel leuks, en dan gaan we weg”* (Meisje van 8 jaar). Toch geven drie van deze kinderen aan dat ze het achteraf wel heel leuk hebben gevonden en geeft daarnaast een kind aan dat het, in tegenstelling tot wat de ouder aangeeft, het juist wel leuk zou vinden om erop uit te gaan maar dat haar zus alleen niet wil.

Voor drie ouders, die alle drie woonachtig zijn in een landelijke omgeving, is een reden dat hun kinderen genoeg buiten komen, bijvoorbeeld in de tuin, waardoor zij het minder belangrijk vinden om er vaker op uit te gaan.

Twee ouders, namelijk van een gezin met een kind van 12 jaar dat er nauwelijks op uit gaat en een gezin met een kind van 11 jaar dat er een paar keer per jaar op uit gaat, geven aan dat zij vinden dat hun kinderen te oud zijn geworden om mee uit wandelen of fietsen te nemen, maar dat ze dat vroeger wel vaak hebben gedaan.

Materialen

Drie gezinnen die nauwelijks erop uit gaan zijn verder niet gevraagd naar omgevingen en routes. De beschrijvingen hieronder hebben daardoor betrekking op twaalf gezinnen.

Omgeving

Binnen de praktijk erop uit gaan zijn *materialen* een (geschikte) omgeving en een (variërende) route. Een geschikte omgeving en een route die kinderen aanspreekt hangen met elkaar samen. Ouders kunnen moeite doen om de route voor hun kinderen uitdagend te houden, door ervoor te zorgen dat de kinderen in de omgeving genoeg te zien of te doen hebben tijdens het erop uit gaan. Dit kan door een gevarieerde omgeving op te zoeken, zoals een tocht die door bijvoorbeeld heide en bos loopt.

Sommige geïnterviewde gezinnen houden er rekening mee dat de omgeving aantrekkelijk moet zijn voor hun kinderen. Zij zoeken actief naar variatie in omgevingen en naar activiteiten die er te doen zijn. Zo geven negen gezinnen aan dat zij er op letten dat het voor de kinderen leuk is om naar een bepaalde omgeving te gaan. Voor andere gezinnen speelt de omgeving niet altijd een rol. Een gezin let daar niet speciaal op en gaat altijd naar het hetzelfde bos. Een ander gezin staat er neutraal in, het geeft niet aan dat zij actief letten op de geschiktheid van de omgeving.

Route

Sommige gezinnen zoeken actief naar routes die hen naar voor hen onbekende plekken brengen. Zo zijn er zes gezinnen die gevarieerde plekken bezoeken. Een moeder die vaak met haar zoon van 10 jaar gaat fietsen zorgt ervoor dat zij altijd binnendoor fietsen en niet langs een drukke weg. Zo blijft het leuk voor haar zoon om ergens heen te fietsen. Twee gezinnen zoeken redelijk naar variatie. Zij zoeken niet heel actief naar nieuwe routes, maar de kinderen zijn snel tevreden met de omgeving waar zij heen gaan. *“Waar dat lukt, stimuleer ik dat wel. En ja, weet je, in de natuur hoeft ze eigenlijk niet... zoals die keer dat we gingen wandelen... je weet dat er een kastanjeboom is, er waren kikkertjes die we tegenkwamen. Het is gewoon het bos an sich”* (Moeder van meisje van 8 jaar). Andere gezinnen houden vast aan een bekende route. Zo zijn er twee gezinnen die geen variatie hebben; zij bezoeken hetzelfde bos of hetzelfde bezoekerscentrum. Een gezin heeft als enige activiteit het bezoeken van Natuurmonumentendagen, waardoor de vraag niet relevant was.

Vaardigheden

Bij dit element gaat het om de vaardigheid om te kunnen genieten van de activiteit die wordt ondernomen en om te genieten van de natuur en daar aandacht voor te hebben. Dit hangt samen met het uitzoeken van omgevingen en routes die aantrekkelijk zijn omdat er dan meer te zien en beleven is. Bij de meeste gezinnen is er tijd voor genieten tijdens het erop uit gaan. *“We gaan echt iets doen he. We gaan de hei kijken als die bloeit, paddenstoelen zoeken”* (Moeder van zoons van 11 en 10 jaar). Sommige ouders bijvoorbeeld proberen hun kinderen bewust te maken van de natuur door iets aan te wijzen of een determinatiekaart of een sporenboekje mee te nemen. *“We zijn wel redelijk van de natuur, dus als we in het bos zijn dan wijzen we ergens op of leggen dingetjes uit, dat soort dingen”* (Vader van dochter van 8 jaar). Een ander gezin met twee jonge kinderen van 8 en 4 jaar houdt een ontdekkingstocht tijdens het wandelen om het voor de kinderen spannender te maken.

Bij één gezin echter vertellen de kinderen dat ze tijdens een wandeling weinig tijd hebben om te genieten door middel van spelen en iets bekijken, omdat de ouders graag een stevige wandeling willen maken en aan één stuk door willen lopen.

Betekenis

De *betekenis* van de praktijk erop uit gaan hangt samen met de *vaardigheid* van die praktijk, namelijk het genieten en aandacht hebben voor de natuur. Gezinnen kunnen genieten van de rust en het uitzicht of juist van de verschillende natuurverschijnselen. Er zijn dus

verschillende motivaties om de natuur in te gaan. De motivatie komt voort uit de *betekenis* van de praktijk, namelijk hetgeen wat ouders belangrijk vinden aan het erop uit gaan met hun kinderen. Dit kan zijn om kinderen te leren de natuur te waarderen en hen meer over natuur te leren. Een andere reden is om de rust en ruimte op te zoeken en daardoor te ontspannen. Beweging kan een andere motivatie zijn om erop uit te gaan. Een eventuele stimulerende factor voor erop uit gaan is de aanwezigheid van een hond, aangezien het uitlaten van de hond een motivatie kan zijn om een wandeling of fietstocht te maken.

Motivaties van de gezinnen

De ouders werden tijdens de interviews gevraagd wat hun motivatie is om erop uit te gaan in de natuur. Bij twee gezinnen was deze vraag niet van toepassing, omdat zij er niet of nauwelijks op uit gaan in de natuur. Bij drie gezinnen is de vraag niet aan bod gekomen. Sommige gezinnen gaven twee motivaties op. Uiteindelijk zijn vijf motivaties onderscheiden, namelijk een mentale motivatie, fysieke motivatie, educatieve motivatie, de motivatie dat het kind zelf wil en de motivatie om de hond uit te laten (zie tabel 7).

Tabel 7. Motivatie om erop uit te gaan

Motivatie	Mentaal	Fysiek	Educatie	Kind wil zelf	Voor de hond
Aantal gezinnen	5	5	3	1	1

Uit de tabel blijkt dat de meest voorkomende motivaties een mentale en fysieke motivatie zijn. Mentale motivaties houden in dat gezinnen erop uit gaan om te genieten van natuur, van rust en ruimte en om ontspanning te zoeken. *“Nou ja, we worden er gewoon allemaal blij van. Het is voor ons allebei (de ouders) ontspanning. En wij houden allebei van natuur, en de kinderen hebben dat ook wel”* (Moeder van jongens van 11 en 10 jaar). Fysieke redenen zijn dat ouders willen bewegen of zorgen dat de kinderen wat anders doen dan binnen zitten. *“Ja, om een frisse neus te halen, en te laten zien dat de natuur heel belangrijk is en heel mooi is. En eigenlijk ook gewoon laten zien dat je ook wat anders kan doen dan televisie kijken”* (Moeder van meisje van 8 jaar). Voor deze moeder en twee andere ouders is er ook een educatieve reden om de natuur op te zoeken. Zij willen graag dat hun kinderen bewust worden van natuur, dat zij mooie plekken in de natuur bezoeken. Ook wijzen sommige ouders op verschijnselen in de natuur of nemen ze determinatiekaarten mee. Bij één gezin geldt dat het kind van 11 jaar graag georganiseerde Natuurmonumentendagen bezoekt, en bij een ander gezin is de motivatie om de natuur in te gaan dat de hond meegenomen wordt voor een langere wandeling en niet zozeer om de kinderen buiten te laten komen.

Vier gezinnen, allen woonachtig in de landelijke omgeving, hebben een hond. Bij een gezin is de hond de belangrijkste motivatie om te gaan wandelen met het gezin. Bij de andere gezinnen speelt de hond geen rol bij het erop uit gaan, omdat de hond te oud is of genoeg bewegingsruimte heeft in de tuin.

De motivaties voor erop uit gaan kunnen ook met elkaar conflicteren. Bij een gezin lijkt de aandacht voor de natuur ondergeschikt te zijn aan beweging in de natuur. In tegenstelling tot de kinderen van het gezin die de natuur willen bekijken en erin willen spelen willen de ouders vooral bewegen.

4.2.2 De rol van Oerrr in de praktijk erop uit gaan

Tijdens de interviews zijn de ouders en kinderen gevraagd of en op wat voor manier zij gebruik maken van Oerrr tijdens uitjes en of zij vaker erop uit zijn gegaan door Oerrr.

Invloed op de frequentie

Acht gezinnen bekijken de e-mails van Oerrr, waarin informatie staat over georganiseerde Natuurmonumentendagen voor kinderen. Daardoor krijgen zij informatie over het *materiaal* omgeving, namelijk een plaats waar voor kinderen iets leuks te doen is. Drie van deze acht gezinnen hebben, doordat zij die informatie kregen, minstens één Natuurmonumentendag bezocht. Twee van die drie gezinnen maken vaker gebruik van die e-mails. Ze geven aan daardoor te weten wat er in de buurt te doen is, wat hen stimuleert om die dag te bezoeken. Een gezin gaf aan dat zij door Oerrr vaker dat soort uitjes ondernemen. De ouder van het andere gezin zei dat niet letterlijk, maar gaf aan dat ze zonder Oerrr niet van die georganiseerde dagen af zou weten en het dus niet zou bezoeken. Voor één van deze twee gezinnen is een Natuurmonumentendag het enige uitje wat zij ondernemen binnen de praktijk erop uit gaan. Het andere gezin gaat er al met enige regelmaat op uit, maar de e-mails met informatie zijn voor hen een stimulans om nog vaker te gaan. Voor de andere dertien gezinnen geldt niet dat zij er vaker op uit zijn gegaan door Oerrr (zie tabel 8). Bij die gezinnen heeft Oerrr dus geen invloed op de frequentie van de praktijk, maar soms wel op de invulling ervan.

Tabel 8. Invloed van Oerrr op de frequentie van de praktijk erop uit gaan

Vaker erop uit gegaan door Oerrr	Ja	Nee
Aantal gezinnen	2	13

Effect van Oerrr

Voor de praktijk erop uit gaan heeft Oerrr in enkele gezinnen invloed op de *vaardigheid* en *betekenis* van de praktijk. Het effect op deze twee elementen afzonderlijk is lastig te onderscheiden, omdat het om aandacht voor de natuur gaat, wat zowel op genieten als op educatie betrekking kan hebben. Zo nemen zes gezinnen bewust kaarten mee waardoor de kinderen met meer aandacht naar natuur kijken. Een kaart die eruit springt, omdat het door alle zes de gezinnen is gebruikt, is een spiegelkaart waarmee onder paddenstoelen kan worden gekeken. De ouders nemen die bewust mee tijdens wandelingen om die met hun kinderen te gebruiken, waardoor kinderen iets nieuws leren en met aandacht een paddenstoel bekijken. Ook gezinnen die de kaarten niet of nauwelijks meenemen krijgen in een aantal gevallen meer aandacht voor natuur. Zo wordt in drie gezinnen (waarvan twee gezinnen de kaarten nooit meenemen) achteraf, na een uitje, een kaart van Oerrr gepakt over het fenomeen dat het gezin tijdens het uitje tegen is gekomen, om te kijken wat daarover in de betreffende kaart staat. Dit gebeurt voornamelijk bij de kaarten waar voorbeelden van sporen en uitwerpselen van bepaalde dieren op staan.

4.2.3 Deelconclusie voor de praktijk erop uit gaan

Wat betreft de praktijk erop uit gaan blijkt dat Oerrr op verschillende manieren deze praktijk beïnvloed. Zo heeft Oerrr tot op zekere hoogte invloed op *materiaal*. Oerrr heeft bij drie gezinnen voorzien in de behoefte aan informatie over een leuk gebied of een georganiseerde dag door middel van e-mails. Bij twee gezinnen heeft dat tot een toename in de frequentie van erop uit gaan geleid. Een ander materiaal is de spiegelkaart die als extra kaart bij de paddenstoelenkaart is gevoegd.

Verder heeft Oerrr bij acht gezinnen invloed op de *vaardigheid* en *betekenis* van de praktijk, namelijk doordat kinderen door middel van een kaart meer aandacht krijgen voor natuur en dat het daardoor leerzaam voor hen is. Dit helpt ook om de belemmering dat een kind geen

zin heeft om erop uit te gaan deels weg te nemen. Vier van de vijf kinderen die niet altijd van te voren zin hebben om erop uit te gaan vonden het uitje achteraf gezien leuk. Een vader geeft aan: *“Om ze mee te krijgen hebben ze niet altijd zin, of als het langer duurt gaan ze iets tegenstribbelen, maar dan is het juist door dit soort dingen (Oerrr) om ze weer te activeren en door te wandelen”* (Vader van dochter van 8 jaar). Op de drie andere belemmeringen (weinig tijd, kind is te oud of kind komt genoeg buiten) heeft Oerrr geen invloed.

De kaart die door zes gezinnen genoemd en meegenomen wordt tijdens erop uit gaan is de spiegelkaart waarmee onder paddenstoelen (of andere natuurverschijnselen) kan worden gekeken. Deze kaart lijkt invloed te hebben op alle drie de elementen. De kaart over paddenstoelen bevat een extra spiegelende kaart, wat het *materiaal* is. Het prikkelt de *vaardigheid* van kinderen om met aandacht naar natuur te kijken en ook de *betekenis*, namelijk dat het kind leert over natuur en daarvan geniet.

4.3 De praktijk “knutselen”

De tweede praktijk waarnaar kinderen gevraagd werden en waarop sommige ouders aanvullingen gaven, is de praktijk knutselen. Knutselen is creatief bezig zijn om een werkstuk te maken. De rol van ouders is bij deze praktijk minder belangrijk dan bij de praktijk erop uit gaan, maar kinderen hebben wel beschikking over knutselbenodigdheden nodig of een toezien oog van een ouder.

4.3.1 Invulling van de praktijk knutselen

Algemene invulling

Frequentie knutselen

Uit de interviews blijkt dat op één kind na, ieder kind wel in mindere of meerdere mate knutselt (zie tabel 9). Sommige kinderen gaven een frequentie op en vijf kinderen gaven alleen aan dat ze knutselen (‘Ja’ in de tabel). De meeste kinderen knutselen soms tot vaak. Ook geeft, op één kind na, ieder kind aan knutselen leuk te vinden. Hierbij maken vier kinderen onderscheid tussen binnen en buiten knutselen. Zo zijn er twee jongens die vooral buiten knutselen leuk vinden, zoals met hout werken, of een hut bouwen. Twee meisjes willen juist alleen binnen aan de keukentafel met papier en schaar en lijm in de weer gaan. De andere kinderen hebben geen duidelijke voorkeur.

Tabel 9. Frequentie knutselen

Knutselen	Ja	Best vaak	Soms/af toe	en Niet	Niet gevraagd
Aantal kinderen	5	3	9	1	1

Alleen of samen knutselen

Er is geen duidelijke voorkeur voor alleen of samen knutselen te ontdekken bij de kinderen (zie tabel 10). De leeftijd van de kinderen lijkt daarbij ook geen grote rol te spelen. Alleen de twee jongste kinderen van 7 jaar knutselen over het algemeen niet alleen. De oudere kinderen van 8 tot 12 jaar knutselen zowel alleen als samen.

Tabel 10. Alleen of samen knutselen

Knutselen	Meestal samen	Alleen en samen	Meestal alleen	Alleen	Niet gevraagd	Nvt
Aantal kinderen	7	1	5	3	1	2

Belemmeringen om te knutselen

Aan een aantal kinderen, namelijk de kinderen die niet heel vaak aan knutselen doen, werd gevraagd wat eventuele belemmeringen voor hen zijn om te knutselen (zie tabel 11).

Tabel 11. Belemmeringen om te knutselen

Belemmering	Geen knutselopdracht	Onzelfstandig	Niet leuk genoeg/ moeilijk	Geen benodigdheden
Aantal kinderen	3	3	2	2

Drie kinderen geven aan niet over knutselopdrachten te beschikken, terwijl ze daar wel behoefte aan hebben. Daardoor knutselen zij minder vaak. Drie andere kinderen lijken niet zelfstandig te kunnen knutselen. Zij knutselen alleen op school en twee van hen knutselen met een volwassene. Zij geven niet zelf aan dat zij dit niet zelfstandig kunnen, maar dit wordt afgeleid uit de betreffende interviews. Voor twee kinderen is thuis knutselen niet leuk genoeg. Zij doen liever iets anders omdat ze er thuis geen zin in hebben of omdat knutselen moeilijk vinden. Twee kinderen geven aan niet over de juiste knutselbenodigdheden te beschikken. Zo vertelt een meisje van negen jaar dat ze af en toe een werkstuk dat ze op school heeft gemaakt thuis wil namaken, maar daarvoor vaak niet over de goede benodigdheden beschikt. Deze vier belemmeringen komen terug in de beschrijving van de drie elementen hieronder.

Materialen

Knutselen is met de handen bezig zijn om een werkstuk te maken. Daarbij kan een knutselopdracht voorhanden zijn, zoals bij een knutselpakket (een pakket waarin alle benodigdheden voorhanden zijn om specifieke werkstukjes te maken), of kinderen verzinnen zelf een werkstuk. De *materialen* voor de praktijk knutselen zijn knutselopdrachten en knutselbenodigdheden die nodig zijn om een werkstuk te maken, zoals schaar, papier of lijm.

Het aantal kinderen dat beschikking heeft over knutselpakketten is drie. De andere kinderen beschikken niet over een knutselpakket, maar vaak wel over knutselbenodigdheden. Zo heeft één gezin met twee jongens kratten vol knutselbenodigdheden voor de kinderen. Drie andere jongens uit verschillende gezinnen hebben een schuur bij het huis waar ze kunnen knutselen met hout of oude spullen. Een meisje daarentegen vertelt dat ze niet over genoeg knutselbenodigdheden beschikt. Soms wil ze iets namaken wat ze op school heeft gedaan, maar dan valt het thuis uit elkaar doordat ze bijvoorbeeld niet over de goede lijm beschikt.

Vaardigheden

De meeste kinderen verzinnen zelf wat voor werkstuk zij willen maken. Dit is een van de *vaardigheden*, namelijk het vermogen van een kind om creatief te zijn en de eigen fantasie te gebruiken om zelf een knutselopdracht te verzinnen en dat vervolgens uit te voeren. Elf kinderen verzinnen zelf een opdracht als ze gaan knutselen. Drie van deze kinderen die zelf een opdracht verzinnen maken af en toe thuis iets na, bijvoorbeeld een werkstuk dat ze op school hebben gemaakt. Echter drie kinderen maken liever gebruik van knutselopdrachten in plaats van zelf iets te moeten verzinnen.

Een andere *vaardigheid* is de zelfstandigheid om te kunnen knutselen. Zo zijn er drie kinderen die niet zelfstandig thuis knutselen. Zij doen dit enkel op school, op de buitenschoolse opvang of samen met een volwassene.

Betekenis

Over het algemeen vinden de geïnterviewde kinderen knutselen leuk. Een jongen van 9 jaar houdt er niet van om thuis te knutselen en een jongen van 7 jaar vindt knutselen op school leuk maar thuis knutselen vindt hij te moeilijk. De andere kinderen vinden knutselen ‘leuk’ of ‘wel leuk’.

Als een kind knutselt kan het genieten van het knutselen zelf of van het tot stand komen van het werkstuk. Een mogelijke *betekenis* is dus het genieten van het knutselen zelf doordat een kind bezig is en daarmee zijn/haar creativiteit kan uiten. Een andere *betekenis* is dat het kind het nuttig kan vinden om het werkstuk te kunnen maken en dat zelf of voor de natuur (zoals vogelvoedsel) kan gebruiken. Daarbij gaat het dus niet zozeer om het knutselen zelf maar om het uiteindelijke werkstuk. Aan de kinderen is gevraagd om welke van die twee redenen zij gaan knutselen. Elf van de negentien kinderen hadden hierop een antwoord (zie tabel 12).

Vijf kinderen gaan om beide redenen knutselen; zij vinden het leuk om bezig te zijn maar vinden het eindproduct ook belangrijk. Voor vier kinderen is de voornaamste reden om te gaan knutselen om op een leuke manier bezig te zijn, terwijl het voor twee kinderen erom gaat dat zij iets leuks of nuttigs maken.

Tabel 12. Redenen om te knutselen

Reden	Bezig zijn en leuk/nuttig werkstuk	Leuk om bezig te zijn	Leuk/nuttig werkstuk maken
Aantal kinderen	5	4	2

4.3.2 De rol van Oerrr in de praktijk knutselen

Ieder kind kreeg tijdens het interview een collage te zien met daarop afgebeeld acht kaarten van Oerrr waarmee geknutseld kan worden. Deze collage is opgenomen in appendix II. Tijdens de interviews werden kinderen gevraagd welke kaarten ze wel en niet uitgevoerd hadden. Echter, geen enkel kind herkende alle kaarten of kon zich bij elke kaart herinneren of het die gebruikt had (waarschijnlijk doordat de kaarten over een periode van 2 jaar verstuurd waren) waardoor er geen compleet overzicht over gebruikte en niet gebruikte kaarten gemaakt kon worden.

Algemene invulling

Gebruik van de knutselkaarten

Van de negentien geïnterviewde kinderen hebben vier kinderen geen van de knutselkaarten van Oerrr uitgevoerd. De andere kinderen hebben minstens 1 en maximaal 3 van de 8 kaarten gebruikt (zie tabel 13).

Tabel 13. Gebruikte knutselkaarten

Kaart	Gooi zaad-bommetjes	Leer de taal van Oerrr	Maak een vogel-tosti	Ontdek dieren in de sterren	Pak een pissebed	Maak een zonnwijzer	Geen
Aantal kinderen	9	6	4	4	2	1	4

De kinderen werden gevraagd of ze konden uitleggen waarom ze sommige knutselkaarten wel hadden gedaan. De redenen hiervoor worden beschreven in de paragrafen over *materialen*, *vaardigheden* en *betekenis*.

Belemmeringen

De kinderen werden ook gevraagd naar de redenen waarom ze sommige knutselkaarten niet hebben gebruikt. Deze redenen zijn in tabel 14 opgenomen met de frequentie tussen haakjes erachter. De aanduidingen ‘sommige’ en ‘meerdere kaarten’ zijn gebruikt als een belemmering voor meer dan één kaart gold en die kaarten niet specifiek door de kinderen konden worden aangegeven.

De meest genoemde reden is dat kinderen een of meerdere kaarten moeilijk vinden. Twee kinderen geven aan dat ze het moeilijk vonden om de kaart ‘ontdek dieren in de sterren’ te gebruiken, omdat het vaak te bewolkt was of omdat ze midden in de stad woonden waardoor er daarvoor te veel licht was. Vier kinderen hadden een kaart al thuis of op school gedaan. Drie kinderen gaven aan één of meerdere kaarten niet leuk genoeg te vinden. Voor twee kinderen die in een landelijke omgeving wonen zijn twee kaarten zijn te bekend terrein. “*De vogeltosti hebben we niet gedaan, omdat we al veel vogelhuisjes hebben. Die kunnen we vanuit de keuken goed zien, en daar leggen we al van alles en nog wat neer. En we hebben een appelboomgaard, dus de noodzaak om zoiets te maken is er eigenlijk niet. Heel veel dingen doen we eigenlijk al, omdat we hier buiten wonen*” (Moeder van jongen van 7 jaar). Voor een kind van 12 jaar gold de reden ‘de afwezigheid van knutselbenodigdheden’, omdat het niet de benodigde klei had die nodig was om de opdracht op de kaart uit te voeren.

Tabel 14. Redenen om de kaarten niet te gebruiken

Te moeilijk	Al gedaan	Niet leuk	Bekend terrein	Geen knutselbenodigdheden
Sommige kaarten (3x)	Pak een pissebed (2x)	Meerdere kaarten (2x)	Pak een pissebed (2x)	Gooi zaadbommetjes (geen klei)
Ontdek dieren in de sterren (2x)	Maak een zonnewijzer	Kweek een schimmel	Vogeltosti	
Maak een zonnewijzer (2x)	Kweek een schimmel			
Vlecht een nest				

Materialen

De knutselbenodigdheden vallen onder het element *materialen*. De knutselkaarten van Oerrr geven opdrachten waarbij kinderen soms zelf de benodigdheden moeten vergaren en waarbij soms bij de kaarten de benodigdheden bijgeleverd worden. Op de collage zijn twee kaarten te vinden waarbij een deel van de benodigde materialen bijgeleverd waren. Bij de kaart ‘gooi zaadbommetjes’ werden zaadjes bijgeleverd, maar moesten kinderen zelf voor klei zorgen om een zaadbommetje te kunnen maken. Bij de kaart ‘leer de taal van Oerrr’ kan een deel van de kaart uitgedrukt worden en met een bijgeleverd pinnetje vastgezet worden op een tweede bijbehorende kaart. In tabel 13 is te zien dat deze twee kaarten het vaakst zijn gebruikt. Ook de kaart ‘ontdek dieren in de sterren’ is een aantal keren gebruikt. Hierbij werd een tweede kaart gevoegd waarop verschillende sterrenbeelden afgebeeld stonden.

Het lijkt er daarom op dat als een knutselopdracht bijgevoegde materialen bevat, de kaart meer prikkelt of het makkelijker maakt voor kinderen om de opdracht uit te voeren. Het nodigt blijkbaar meer uit dan een enkelvoudige kaart waarop tekst staat met een uitleg wat er geknutseld kan worden, maar waarbij het aan de kinderen is om alle materialen zelf bijeen te vergaren.

Het meesturen van materialen is ook het advies van een moeder van een meisje van zeven jaar. Haar kind heeft geen van de knutselkaarten gedaan. De moeder vindt dat bij veel kaarten het kind zelf te veel actie moet ondernemen doordat ze alle materialen zelf bijeen moeten pakken. Zij stelt voor dat een kaart al wat materialen bevat, zoals een vorm die je uit kan drukken of uit kan knippen, en dat je dan bijvoorbeeld zelf nog materialen uit de natuur moet zoeken om het compleet te maken. *“Nou als je dit uitknipt of uitsponst en je moet er een bakje van maken en er eikels in stoppen, ik noem maar iets, dan gaat ze dat doen, dat weet ik zeker. En dat dan combineren met de natuur in gaan, met veren zoeken of iets, ik noem maar wat, je kan van alles verzinnen”* (Moeder van meisje van 7 jaar).

Vaardigheden

Creativiteit

Twee geïnterviewde kinderen van 11 en 12 jaar gaven aan dat zij het beiden vaak lastig vinden om zelf te bedenken wat ze kunnen gaan knutselen. Zij beschikken niet over knutselopdrachten (bijvoorbeeld in de vorm van een knutselboek). Één van hen houdt van knutselen maar kan niet goed bedenken wát. Het andere kind houdt niet zo van binnen aan tafel knutselen maar houdt er wel van om buiten iets te maken. Beiden geven aan dat zij door de knutselkaarten van Oerrr wel gericht iets kunnen maken. Het kind dat binnen knutselen minder leuk vindt knutselt wel binnen met een kaart van Oerrr. De *betekenis* van knutselen is voor hen beiden dat zij (buiten) knutselen leuk vinden om te doen, maar het *materiaal* in de vorm van een knutselopdracht, en *vaardigheid* in de zin dat zij zelf een opdracht kunnen verzinnen zijn niet aanwezig. Volgens de kinderen voorziet een knutselkaart van Oerrr in hun behoefte aan knutselopdrachten waardoor zij sommige knutselopdrachten uitvoeren, waardoor gesteld kan worden dat Oerrr de frequentie van knutselen bij hen verhoogt.

Bij twee kinderen uit één gezin prikkelt Oerrr juist de creativiteit. Op de vraag of zij meer zijn gaan knutselen door Oerrr antwoordt de jongen van 11 jaar: *“Nee niet speciaal heel veel meer, maar gewoon zeg maar, dat we meer creativiteit... Dat we meer dingen kunnen bedenken eigenlijk. Soms gaan we juist meer dingen doen daardoor, dat we iets verzinnen”*. Hun moeder vult aan: *“Het is soms ook gewoon net de prikkel, om iets te gaan doen, en variatie erop in plaats van heel precies vasthouden aan die kaarten”*. Ook de moeder van een zoon van 7 jaar vertelt dat de knutselkaarten van Oerrr hen op ideeën brengen. Ze voeren opdrachten soms net op een andere manier uit.

Concentratie en zelfstandigheid

Een van de vaardigheden bij knutselen is het vermogen om te concentreren. Dit begint al bij het lezen van de kaarten. Aan de kinderen werd gevraagd in hoeverre zij de kaarten doorlezen en wie het initiatief neemt bij het uitpakken en gebruiken van de kaarten, het kind zelf of zijn/haar ouder(s).

Zeven kinderen, in de leeftijd 8 tot 12, geven aan alle kaarten geheel door te lezen. De kaarten worden door deze kinderen zelf uitgepakt en sommige kinderen laten de kaarten op een later tijdstip aan hun ouders zien. Vier andere kinderen, voornamelijk de jongere kinderen, scannen de kaarten op afbeeldingen en dikgedrukte woorden, namelijk de twee kinderen van 7

en een kind van 8 en van 9 jaar. Bij drie van deze vier kinderen kijken de ouders daarom mee naar de kaarten, bijvoorbeeld om ze voor te lezen. De overige acht kinderen bekijken de kaarten en lezen een aantal kaarten die hen aanspreken door. *“Ja, ik lees ze vaak.... Echt degene waarvan ik echt denk, nou die lijkt me niet zo speciaal of zo, die laat ik meestal... dan kijk ik wel even naar de plaatjes en zo, maar die ga ik dan niet speciaal helemaal doorlezen. Maar de andere lees ik wel vaak gewoon”* (Jongen van 11 jaar). Ook bij deze kinderen zijn het de kinderen zelf die het initiatief nemen. Hun ouders kennen niet alle kaarten van Oerrr, maar zijn van enkele kaarten op de hoogte.

Of kinderen zelfstandig Oerrr gebruiken lijkt samen te hangen met hun vermogen tot concentratie. Twee kinderen geven aan knutselen leuk te vinden, ze knutselen beiden op school en een kind knutselt daarnaast met een volwassene, maar ze knutselen niet zelfstandig als ze thuis zijn. *“Ik heb er vaak gewoon geen zin in, en mijn vriendinnen vinden het ook niet leuk om te doen”* (Meisje van 9 jaar). Bij beide kinderen bemoeien de ouders zich weinig met de kaarten.

De drie kaarten die vaak uitgevoerd zijn bevatten bijgevoegde materialen. De kaarten die door de kinderen niet zijn uitgevoerd zijn de kaarten ‘vlecht een nest’ en ‘kweek een schimmel’. De kaart ‘maak een zonnewijzer’ is 1 keer uitgevoerd, en wordt door twee kinderen als moeilijk beoordeeld. Deze kaart bevat een stuk tekst en een afbeelding van een zonnewijzer die er voor een aantal kinderen ingewikkeld uitziet. Ook de andere twee kaarten bevatten tekst en één afbeelding. Blijkbaar prikkelen deze kaarten de kinderen minder om uit te voeren.

De overige twee kaarten, ‘maak een vogeltosti’ en ‘pak een pissebed’ zijn wel uitgevoerd, maar bevatten geen extra materialen. Deze twee kaarten zijn kleurrijk en bevatten meerdere afbeeldingen. Dit roept waarschijnlijk de interesse van kinderen op omdat het als een leukere of gemakkelijker kaart toont.

Betekenis

In paragraaf 4.3.1 is beschreven dat twee jongens niet van knutselen houden. De knutselkaarten van Oerrr hebben geen invloed gehad op de ene jongen die niet van thuis knutselen houdt. Op de andere jongen die thuis knutselen niet leuk en te moeilijk vindt had Oerrr zodanig invloed dat de jongen twee kaarten samen met zijn moeder heeft ondernomen. Op sommige andere kinderen had Oerrr invloed op de betekenis van het knutselen. Zo vinden twee jongens van 11 en 10 jaar het leuk dat de kaarten bij de seizoenen passen. Een andere jongen van 11 jaar vindt het fijn om door middel van de knutselkaarten dieren te helpen, door bloemzaadjes te planten. Op de vraag of ze het leuk zouden vinden als Oerrr door blijft gaan met het versturen van de knutselkaarten antwoorden vijftien kinderen met ja.

Uiteindelijk hebben vier kinderen geen van de knutselkaarten van Oerrr gebruikt. Van deze vier kinderen zeggen drie kinderen knutselen in het algemeen leuk te vinden. Van die drie kinderen knutselen twee kinderen van 10 en 8 jaar samen thuis met knutselpakketten. Zij geven aan de kaarten van Oerrr niet leuk genoeg te vinden om te gebruiken. Het andere kind van 7 jaar knutselt met behulp van knutselpakketten met haar oma of op school. Zij vindt de kaarten nog wat moeilijk. De *betekenis* van knutselen is bij hen niet veranderd door Oerrr.

4.3.3 Deelconclusie voor de praktijk knutselen

Er lijkt een verband te zijn tussen het meesturen van materialen en de frequentie van het gebruik van de kaarten, namelijk dat kinderen sneller geneigd zijn om een kaart uit te voeren als de benodigdheden voorhanden zijn. Ook zijn twee kinderen vaker gaan knutselen door

Oerrr. Dit komt omdat Oerrr hen voorziet in *materialen*, namelijk een knutselopdracht, en daarmee een gebrek aan *vaardigheden*, namelijk het verzinnen van een opdracht, compenseert. Verder prikkelt Oerrr een *vaardigheid*, namelijk de creativiteit van drie kinderen door hen variaties op de kaarten te laten verzinnen, in plaats van de kaart letterlijk uit te voeren. De *betekenis* van de praktijk knutselen is van het merendeel van de kinderen positief en vijftien kinderen hebben minstens één kaart gebruikt. Ook willen vijftien kinderen graag de knutselkaarten blijven ontvangen.

De kaart die door de kinderen het meest gebruikt wordt is de kaart ‘gooi zaadbommetjes’. Deze kaart lijkt, net als de paddenstoelenkaart voor erop uit gaan, ook alle drie de elementen te combineren. Het meegeleverde zakje met zaadjes is het *materiaal*. Kinderen kunnen hun creativiteit kwijt door de *vaardigheid* om met hun handen zaadbommetjes te maken. Vervolgens geeft de kaart *betekenis* doordat hun aandacht wordt gevestigd op het opkomen van bloemen. Een moeder van een zoon van 8 jaar geeft aan: “*Nou, ik weet wel, als je ze neergooit en zo (de zaadjes) dan ben je wel bezig met: wanneer komen ze boven? Hij is wel bezig met... mijn bloemetjes*”.

4.4 De praktijk “Buiten spelen”

De praktijk buiten spelen gebeurt in een bij voorkeur leuke, uitdagende en veilige omgeving die een kind weet te gebruiken om in te spelen. Die omgeving kan variëren van de achtertuin tot de straat waar het kind woont of een speelveld in de buurt. De rol van ouders is klein of afwezig doordat kinderen hen bij buiten spelen minder nodig hebben dan bij erop uit gaan.

4.4.1 Invulling van de praktijk buiten spelen

Tijdens het interviewen van gezinnen bleek dat de praktijk buiten spelen de moeilijkste praktijk was om informatie over te krijgen. Buiten spelen is een breed begrip dat door alle geïnterviewde kinderen veel wordt gedaan, waardoor het vanzelfsprekender is dan knutselen, omdat dat in het algemeen minder vaak wordt gedaan. De kinderen konden buiten spelen niet altijd onderverdelen in verschillende spellen, zoals voetballen of schommelen. Zo werd de vraag ‘wat doe je als je buiten speelt’ door vier kinderen beantwoord met ‘spelen’, omdat dat voor hen blijkbaar duidelijk genoeg is. Bijna alles wat de kinderen doen, valt onder buiten spelen, waardoor ze niet makkelijk onder woorden kunnen brengen wat dat precies inhoudt.

Algemene invulling

De kinderen van de geïnterviewde gezinnen geven aan veel buiten te spelen. Aan zeventien van de negentien kinderen is gevraagd hoe vaak zij buiten spelen. Negen van deze kinderen wonen in een landelijke omgeving en acht kinderen wonen in een stedelijke omgeving (zie tabel 15).

Tien kinderen vertellen dat ze iedere dag buiten spelen. Zes van deze tien kinderen wonen in een landelijke omgeving. Twee kinderen van één gezin, woonachtig in een landelijke omgeving, geven aan dat zij om de dag buiten spelen. Hun ouders moeten hen af en toe ook naar buiten sturen omdat ze niet uit zichzelf om de dag gaan buiten spelen. Bij vijf kinderen is de frequentie van buiten spelen niet iedere dag, maar zij geven aan ‘veel’ buiten te spelen. Vier van deze kinderen wonen in een stedelijke omgeving. Voor de geïnterviewde gezinnen geldt dat de kinderen die woonachtig zijn in een landelijke omgeving vaker buiten spelen dan kinderen die woonachtig zijn in een stedelijke omgeving.

Tabel 15. Frequentie buiten spelen

Buiten spelen	Iedere dag	Om de dag	'Veel'
Aantal kinderen	10	2	5
Landelijk	6	2	1
Stedelijk	4	0	4

Materialen

Aan de kinderen is gevraagd of zij voornamelijk in hun tuin of in hun omgeving spelen (zie tabel 16). De omgeving is de straat waarin het kind woont en eventueel speelveldjes die in de buurt van de woning van het kind liggen.

Zeven kinderen spelen voornamelijk in hun omgeving. Zes van hen wonen in stedelijk gebied, één in landelijk gebied. Van de zes kinderen die wonen in stedelijk gebied wonen drie kinderen in een huis zonder voortuin en met een kleine achtertuin.

Zes kinderen spelen voornamelijk in hun tuin. Al deze kinderen wonen in een landelijke omgeving. Drie van deze kinderen beschikken over een zeer ruime tuin waarin ruimte is om rond te rennen en te voetballen. De drie andere kinderen beschikken over een iets kleinere maar alsnog ruime tuin.

Zes kinderen spelen zowel in de tuin als in de omgeving. De omgeving is de straat waarin het kind woont en eventueel speelveldjes die in de buurt van de woning van het kind liggen. Twee van deze kinderen wonen in een landelijke omgeving en vier in een stedelijke omgeving.

Uit de tabel blijkt dat kinderen die in een stedelijke omgeving wonen vooral in de omgeving spelen en kinderen die in landelijk gebied wonen vooral in de tuin spelen. De meeste gezinnen die in landelijk gebied wonen, wonen aan een weg waar hard wordt gereden. Vaak beschikken zij over een grote tuin waarin kinderen genoeg ruimte hebben om te spelen waardoor de kinderen eerder in de tuin spelen dan op straat. De gezinnen die in stedelijk gebied wonen, wonen in een huis zonder voortuin en met een kleine achtertuin, of in een woonwijk waarin auto's niet hard mogen rijden, waardoor kinderen eerder op straat spelen dan in de tuin.

Tabel 16. Spelen in omgeving en tuin

	Omgeving	Tuin	Omgeving en tuin
Aantal kinderen	7	6	6
Landelijk	1	6	2
Stedelijk	6	0	4

Vaardigheid

Een *vaardigheid* is het vermogen om spellen te bedenken en de fantasie los te laten tijdens het spelen. Acht kinderen geven aan zich nooit te vervelen en zeven kinderen vertellen dat ze zich af en toe te vervelen.

Een andere *vaardigheid* is de omgang met andere kinderen. Zo spelen twaalf kinderen zowel alleen als met vriendjes en/of broertjes/zusjes. Vijf kinderen spelen voornamelijk met vriendjes. Drie van hen spelen voornamelijk in hun omgeving. Twee kinderen spelen voornamelijk alleen. Dit komt omdat één kind autistisch is en alleen speelt omdat het anders

te druk voor hem wordt. Het andere kind dat voornamelijk alleen speelt woont in een straat waarin weinig kinderen van zijn leeftijd wonen.

Tabel 17. Samen of alleen buiten spelen

Buiten spelen	Zowel samen als alleen	Voornamelijk samen	Voornamelijk alleen
Aantal kinderen	12	5	2

Als de gegevens voor de frequentie van buiten spelen en met wie kinderen buiten spelen met elkaar vergeleken worden blijkt dat de vijf kinderen die altijd samen met iemand spelen, iedere dag buiten spelen (zie tabel 18). Van de andere kinderen die iedere dag buiten spelen, spelen vier kinderen zowel alleen als samen en één kind alleen. De twee kinderen die om de dag buiten spelen, spelen zowel alleen als met vrienden. De vijf kinderen die veel buiten spelen, doen dat ook zowel alleen als met vrienden. De bevindingen suggereren dat samen spelen zorgt voor een hogere frequentie van buiten spelen, aangezien alle kinderen die voornamelijk samen spelen dit iedere dag doen. Toch speelt ook het kind dat voornamelijk alleen speelt iedere dag buiten maar dit kan komen doordat hij afgelegen en dus verder weg van vriendjes woont en de beschikking heeft over een zeer ruime tuin.

Tabel 18. Verband tussen frequentie en alleen/samen spelen

	Zowel samen als alleen	Voornamelijk samen	Voornamelijk alleen
Iedere dag	4	5	1
Om de dag	2		
Veel	5		

Betekenis

De betekenis van buiten spelen kan zijn dat kinderen genieten van het buiten zijn om daar te spelen en de natuur te beleven. Ieder kind geeft tijdens de interviews aan buiten spelen leuk te vinden. Er is een klein verschil te bemerken, namelijk dat een aantal kinderen uit zichzelf elke dag buiten speelt terwijl sommige kinderen dat niet elke dag doen of door hun ouders gestimuleerd moeten worden om buiten te spelen.

4.4.2 De rol van Oerrr in de praktijk buiten spelen

Uit de interviews blijkt dat vijf kinderen regelmatig de kaarten van Oerrr gebruiken tijdens het buiten spelen. De veertien andere kinderen gebruiken de kaarten naar eigen zeggen soms, weinig of niet. Er zijn verschillende redenen waarom kinderen alle of sommige kaarten niet gebruiken (zie tabel 19).

Voor zes kinderen is een reden dat zij niet alle kaarten gebruiken dat de kaarten bekend terrein voor hen zijn. Ze doen veel opdrachten die op de kaarten staan al uit zichzelf. Vier kinderen geven aan dat ze buiten genoeg spellen hebben te spelen, waardoor ze minder gebruik maken van de kaarten. Bij drie kinderen worden de kaarten gebruikt als ze erop uit gaan in de natuur en niet zozeer tijdens het buiten spelen. Een kind vindt zijn omgeving niet geschikt genoeg om Oerrr te gebruiken.

Tabel 19. Gebruik van Oerrr tijdens buiten spelen en belemmeringen daarvoor

Gebruik kaarten	Waarom geen of minder gebruik			
	Kind doet al veel uit zichzelf	Spelen liever andere spellen	Kaarten worden voornamelijk gebruikt tijdens erop uit gaan	Omgeving is minder geschikt
Regelmatig	x			
Weinig	x			
Weinig	x		x	
Nee	x			
Nee	x			
Nee			x	
Nee		x		
Nee		x		
Nee			x	x
Regelmatig				
Regelmatig	x			
Soms				
Soms				
Weinig		x		
Weinig		x		
Soms				
Regelmatig				
Regelmatig				
Weinig				

Materialen

Vijf kinderen maken regelmatig gebruik van Oerrr tijdens het buiten spelen. Deze vijf kinderen spelen iedere dag buiten, waarvan drie kinderen voornamelijk in hun tuin en twee kinderen ook in hun omgeving. Opvallend is dat deze vijf kinderen de kaarten alleen tijdens het buiten spelen gebruiken en bijna nooit tijdens de praktijk erop uit gaan.

Slechts één kind geeft aan dat het zijn omgeving niet geschikt vindt om Oerrr te gebruiken. Kinderen in de landelijke omgeving beschikken meestal over een ruime tuin en anders over een omgeving waarin genoeg groen te vinden is. Kinderen in de stedelijke omgeving wonen of in een relatief rustige woonwijk met groenstroken of er is een park of speeltuin in de buurt. De jongen van 8 jaar die zijn omgeving minder geschikt vindt woont in een stedelijke omgeving. Hij vertelt: *“Nou, als ik hier in het gras ga spelen, daar ligt allemaal poep. Als je een sneeuwbal pakt als het heeft gesneeuwd dan kan je er gewoon een drol in hebben”*. Zijn moeder vult aan: *“En er zijn gewoon minder groenstroken waar je kan spelen. Er is hierachter wel een speelplein maar dat is ook heel erg opgesloten tussen de huizen. Het stimuleert vrij spelen niet echt”*.

Vaardigheden

De geïnterviewde kinderen spelen vaker samen met anderen dan dat zij alleen spelen. Toch geven maar twee kinderen aan dat zij het leuk zouden vinden als de kaarten meer gericht zouden zijn op het spelen met meerdere kinderen. Een jongen van 10 geeft de suggestie dat de

kaarten vaker voor meer dan één kind geschikt zouden kunnen zijn. *“Niet dat je het steeds in je eentje doet. Het zou ook wel leuk zijn om samen de kaarten te doen”*. Een meisje van 9 lijkt het leuk als Oerrr nieuwe spellen zou bedenken die kinderen met elkaar zouden kunnen doen.

Betekenis

Ieder geïnterviewd kind geeft aan dat het buiten spelen leuk vindt om te doen. Bij drie kinderen, die de kaarten soms of weinig gebruiken heeft Oerrr tot één of meerdere andere activiteiten geleid die die kinderen zijn gaan ondernemen waardoor ze vaker buiten spelen.

Zo geeft een jongen van 10 jaar, die niet elke dag buiten speelt, aan dat hij meer buiten is gaan spelen door Oerrr. Op de vraag waardoor dat komt antwoordt hij: *“Soms zie ik er wel iets leuks tussen wat ik wel graag zou willen doen. Ik doe het niet gelijk, ik bewaar hem wel een paar daagjes, en daarna ga ik hem eens doen”*. Ook is het buiten spelen voor hem iets verandert door sommige kaarten van Oerrr. *“Ik doe het wel eens anders daardoor. Meestal als ik buiten speel ga ik wel rondhollen of zoiets, maar meestal ga ik niet naar het bos om daar iets te doen of zo, maar toen ik die van Oerrr kreeg toen deed ik dat wel”*.

Ook twee andere kinderen uit één gezin hebben een nieuw spel door Oerrr ontdekt waardoor zij een korte tijd meer naar buiten zijn gegaan. De leukste kaart vonden zij ‘onder de bladeren liggen’. *“Oh ja. Die keer in de herfst dan ploften we altijd op de bladeren. Dan hadden we bladeren opgeharkt, een aanloopje en... boem!”* (Meisje van 8 jaar). Op de vraag of de kinderen meer naar buiten zijn gegaan door Oerrr antwoordt de oudste van 10 jaar: *“Nee. We komen al heel veel buiten. Het jongere kind van 8 jaar gaat er tegenin: Nou, we gingen volgens mij wel meer naar buiten in de herfst, omdat we bladeren wilden opvegen om erin te springen. Daarom gingen we meer naar buiten om bladeren op te vegeen”*.

De moeder van een jongen van 7 vindt dat de kaarten van Oerrr meer bewustzijn creëren. *“We zijn al veel buiten, maar dat je tot iets nieuws wordt aangezet, en eventjes bewust ermee bezig bent, dat vindt ik wel mooi. Het gaat ook om bewustwording. Met bladblazen hadden we een hoopje gemaakt, en toen zei ik: ga er maar in. Nu was dat anders misschien ook wel gebeurd, maar nu heb je een idee, dat je er net wat bewuster mee bezig bent”* (Moeder van jongen van 7 jaar).

4.3.3 Deelconclusie voor de praktijk buiten spelen

De mate waarin kinderen Oerrr gebruiken tijdens het buiten spelen verschilt. Oerrr wordt door zes kinderen tijdens het buiten spelen niet gebruikt en door vijf kinderen regelmatig.

Bij buiten spelen is het *materiaal* de omgeving van een kind. Op één kind na vinden alle kinderen dat zij zonder problemen Oerrr zowel in hun tuin als in hun omgeving kunnen gebruiken. Of kinderen nou in een stedelijke of landelijke omgeving wonen, ze vinden dat ze genoeg mogelijkheden hebben om Oerrr te gebruiken.

Wat betreft *vaardigheden*, namelijk het samen kunnen spelen, geven twee kinderen aan dat zij graag willen dat Oerrr meer interactiviteit tussen kinderen aanmoedigt door kaarten te verstrekken waarvoor je meerdere personen nodig hebt. Voor de andere kinderen is dit geen pre.

Op vier kinderen heeft Oerrr invloed gehad op de *betekenis* van buiten spelen. De invloed is zodanig dat zij vaker buiten zijn gaan spelen of bewuster buiten spelen.

4.5 Algemene kenmerken van Oerrr

In deze paragraaf worden de resultaten uit de interviews die niet bij één praktijk horen weergegeven. Ook wordt het gebruik van Oerrr binnen de drie praktijken met elkaar vergeleken.

4.5.1 Effect van Oerrr

Aan de kinderen werd gevraagd wat in het algemeen, dus voor alle drie de praktijken samen, het effect is van hun gebruik van Oerrr (zie tabel 20). Op twee kinderen was de vraag niet van toepassing omdat zij zeer weinig gebruik maken van Oerrr. Tien kinderen geven aan dat zij door de kaarten met meer aandacht naar natuur kijken, bijvoorbeeld door met een kaart van Oerrr sporen of uitwerpselen van dieren te zoeken. Vier kinderen zijn één of meer andere activiteiten gaan doen door Oerrr (dit is beschreven in paragraaf 4.4.2). Vier kinderen geven aan Oerrr leerzaam te vinden doordat ze, bijvoorbeeld door weetjes, iets nieuws over natuur geleerd hebben. Twee kinderen vertelden dat Oerrr geen van deze effecten op hen heeft gehad. Uiteindelijk heeft Oerrr op dertien kinderen, oftewel tweederde van het aantal kinderen, het effect gehad dat zij met meer aandacht naar natuur kijken, andere activiteiten zijn gaan doen of over natuur geleerd hebben.

Tabel 20. Effect van Oerrr op de geïnterviewde kinderen

Effect	Meer aandacht	Andere activiteiten	Leerzaam	Geen effect
Aantal kinderen	10	4	4	2

Sommige kaarten zorgen er dus voor dat kinderen met meer aandacht naar natuur kijken. Dit kan een verbeterpunt zijn, dat kaarten zorgen dat kinderen weten waar ze in de natuur op kunnen letten.

4.5.2 Initiatief tot gebruik

Twee factoren die te maken hebben met het gebruik van kinderen van Oerrr zijn concentratie en zelfstandigheid in het lezen en gebruiken van de kaarten. In tabel 21 is weergegeven hoe de kinderen de kaarten bekijken, namelijk of zij ze helemaal doorlezen, alleen afbeeldingen en titels bekijken of alle kaarten eerst bekijken om vervolgens sommigen door te lezen. Ook is weergegeven wie het initiatief neemt om de kaarten te lezen; het kind zelf of het kind samen met de ouder. Zo lezen sommige kinderen de kaarten geheel zelf door, sommige kinderen doen dit samen met hun ouders en sommige kinderen lezen de kaarten zelf en laten er daarna een aantal aan hun ouder zien. Verder is weergegeven of de kinderen de kaarten bewaren en later opnieuw doorkijken.

Het nemen van initiatief en het lezen van de kaarten

Vier kinderen, voornamelijk jonge kinderen, bekijken van alle kaarten alleen de afbeeldingen en titels in plaats van ze helemaal door te lezen. Drie van deze kinderen krijgen hulp van hun ouders; de ouders kijken mee naar de kaarten of lezen ze voor. Zeven kinderen, voornamelijk oudere kinderen, gebruiken de kaarten meer zelfstandig. Zij lezen alle kaarten geheel door. Het initiatief hiervoor ligt bij de kinderen zelf en in sommige gevallen laten de kinderen een paar kaarten aan de ouder zien, bijvoorbeeld als ze benodigdheden nodig hebben om de kaart uit te voeren. *“Als er hele leuke kaarten bij zitten laten we ze aan mama zien, van zullen we die gaan doen. En als we er iets voor nodig hebben, vragen we aan mama of zij ze wil halen bijvoorbeeld”* (Jongen van 10 jaar). De andere acht kinderen scannen de kaarten op afbeeldingen en titels en lezen vervolgens alleen de kaarten die hen gelijk aanspreken door.

Zij vallen in de tabel onder ‘half lezen en bekijken’. Kaarten die hen bijvoorbeeld minder leuk of moeilijk lijken lezen zij niet.

Tabel 21. Het lezen van de kaarten

Leeftijd in jaren	Geheel doorlezen	Half lezen en bekijken	Titels en afbeeldingen	Initiatief voor kaarten bekijken	Bewaren	Doorkijken
7			x	Samen	Ja	Ja
7			x	Samen	Ja	Ja
8			x	Samen	Ja	Ja
8		x		Kind, soms daarna ouder	Ja	
8		x		Kind, soms daarna ouder	Meeste	Nee
8		x		Kind, soms daarna ouder	Ja	Ja
8		x		Kind	Meeste	Nee
8	x			Kind	Meeste	Ja
8	x			Kind, soms daarna ouder	Ja	Ja
9		x		Kind, soms daarna ouder	Meeste	Nee
9			x	Kind	Ja	Nee
10	x			Kind, daarna ouder	Ja	
10		x		Kind, soms daarna ouder	Ja	Ja
10		x		Kind	Meeste	Ja
10	x			Kind	Meeste	Ja
11	x			Kind	Ja	Ja
11		x		Kind, soms daarna ouder	Ja	Ja
12	x			Kind	Ja	Ja
12	x			Kind	Ja	Ja

Bewaren van de kaarten

Dertien van de negentien kinderen bewaren alle kaarten van Oerrr aan de daarbij behorende ring. De andere zes kinderen bewaren de meeste kaarten van Oerrr. Bij hen worden af en toe (vaak door de ouders) een paar kaarten opgeruimd en weggedaan.

Doorkijken van de kaarten

Kinderen werden ook gevraagd of zij de kaarten later, nadat zij binnen zijn gekomen en bekeken zijn, nog wel eens doorkijken. Dit wordt door de meeste kinderen, namelijk dertien kinderen, in meerdere of mindere mate gedaan. *“Ja, ik kijk ze wel af en toe door. Dat vind ik ook leuk, want dan zie je die kaarten en dan denk je, hee daar heb ik eigenlijk nooit bij nagedacht, dat dat ook kan”* (Jongen van 11 jaar). *“De ring staat in de vensterbank in de keuken, al die tijd al. Het is zeker een succes. En soms pakt hij er weer erbij. Soms staat het ook wekenlang te staan, maar dan denkt hij weer: oh, die pak ik er even bij. Nu zijn er weer*

paddenstoelen in de tuin, en dan gaat hij ook echt die spiegelkaart halen om onder de paddenstoelen te kijken” (Moeder van jongen van 7 jaar).

Vier kinderen, namelijk twee kinderen van 8 jaar en twee kinderen van 9 jaar kijken de kaarten niet vaker dan één keer door. Zij lezen de kaarten alle vier ook niet in het geheel door. Drie van hen bewaren ook niet alle kaarten. Opvallend is dat deze vier kinderen alle vier alleen het initiatief nemen om de kaarten te bekijken, waarna bij twee kinderen vervolgens de ouders ook een aantal kaarten bekijken. De ouders van deze vier kinderen worden dus weinig betrokken bij Oerrr. Alle vier de kinderen maken ook weinig gebruik van Oerrr.

De rol van ouders

Opvallend is dat alle zeven kinderen die de kaarten geheel doorlezen zelf het initiatief nemen om de kaarten uit de envelop te halen en te bekijken. Bij twee van hen worden (een aantal van) de kaarten vervolgens aan een ouder getoond. Zes van hen kijken de kaarten meer dan één keer door. Zij hebben hun ouder blijkbaar niet of weinig nodig om zich zelfstandig te concentreren op de kaarten. Dit zijn over het algemeen de oudere kinderen.

Drie van de vier kinderen die samen (in tabel 21 staat ‘samen’ of ‘kind daarna ouder’) met hun ouders de kaarten bekijken gebruiken met enige regelmaat de kaarten van Oerrr. Drie van hen zijn jongere kinderen (twee van 7 jaar, een van 8 jaar). Het kind van 10 bekijkt de kaarten eerst zelf en laat ze daarna aan zijn moeder zien. De drie jonge kinderen van 7 en 8 jaar hebben hun ouders nodig om de kaarten te bekijken en te begrijpen en twee van hen voeren ze daardoor ook daadwerkelijk uit. Dit toont aan dat ouders zeker invloed hebben op het gebruik van Oerrr in verschillende praktijken doordat zij hun kinderen daarin kunnen stimuleren en begeleiden. Een vader geeft dit zelf ook aan: *“Ik vind het hele leuke kaarten, dat absoluut, ondanks dat ze er de laatste tijd niet veel meer mee doen. Het ligt eraan hoeveel aandacht wij als ouders eraan besteden, als wij er aandacht aan besteden dan gebeurt er ook wat” (Vader van zoon en dochter van 9 en 8 jaar).*

4.5.3 Verdeling van gebruik tussen de drie praktijken

In tabel 22 (zie volgende pagina) is het gebruik van Oerrr voor alle drie de praktijken weergegeven. In deze paragraaf worden de verbanden daartussen beschreven.

Vergelijking tussen de praktijken erop uit gaan en buiten spelen

Als het gebruik van Oerrr tussen de twee praktijken buiten spelen en erop uit gaan met elkaar worden vergeleken is het opvallend dat er in het gebruik van de kaarten van Oerrr vaak wordt gekozen voor het gebruik tijdens één van deze praktijken en niet tijdens beide praktijken. Dit wil zeggen dat als een kind de kaarten tijdens de ene praktijk wel gebruikt (weinig, soms of regelmatig), het de kaarten tijdens de andere praktijk niet gebruikt. Slechts één kind gebruikt de kaarten tijdens beide praktijken en één kind gebruikt de kaarten tijdens beide praktijken niet. Drie kinderen gebruiken de kaarten tijdens de ene praktijk niet en tijdens de andere praktijk zelden.

Uit de tabel blijkt dat de voorkeur voor het gebruik van Oerrr bij de praktijk buiten spelen ligt. Een meerderheid van dertien kinderen gebruikt de kaarten (variërend van weinig tot regelmatig) tijdens het buiten spelen. Drie kinderen gebruiken de kaarten soms tijdens het erop uit gaan, de andere kinderen gebruiken ze niet of zelden. Hier kunnen verschillende redenen voor zijn.

Redenen

Een reden hiervoor zou het verschil in frequentie van beide praktijken kunnen zijn. Niet ieder kind gaat erop uit met het gezin (drie kinderen gaan nauwelijks met het gezin erop uit, anderen een paar keer per jaar) terwijl wel ieder kind vaak buiten speelt. De hoogste frequentie bij erop uit gaan is wekelijks, terwijl dit bij buiten spelen dagelijks is. Een interpretatie van deze gegevens is dat erop uit gaan daarom meer bijzonder is dan buiten spelen waardoor het blijkbaar minder invloeden van buitenaf nodig heeft om het leuk te laten blijven. Negen ouders geven aan dat zij ook zonder Oerrr erop letten dat de omgeving en route geschikt en aantrekkelijk zijn voor hun kinderen. Ook zorgen sommige ouders zelf voor een educatief of leuk aspect door determinatiekaarten of sporenboekjes mee te nemen of met hun eigen natuurkennis kinderen op natuurverschijnselen te wijzen. Buiten spelen daarentegen is een praktijk die kinderen dagelijks of bijna dagelijks ondernemen, waardoor bij die praktijk eerder een moment zal zijn waarop zij behoefte hebben aan een invloed van buitenaf.

Ook lijken de praktijken erop uit gaan en buiten spelen meer op elkaar in vergelijking met de praktijk knutselen. Daardoor is de scheidslijn tussen de twee praktijken dunner. Veel kinderen hebben beschikking over een ruime tuin of een groene omgeving waarin zij bijna alle kaarten van Oerrr kunnen gebruiken. Zij hoeven niet erop uit naar bijvoorbeeld het bos om de kaarten te kunnen gebruiken.

Tabel 22. Gebruik van de kaarten van Oerrr in de drie praktijken

Gezin	Erop uit gaan	Buiten spelen	Knutselen (aantal gebruikte kaarten)
1	Nee	Regelmatig	2
2	Nee	Weinig	1
3	Soms	Weinig	2
4	Zelden	Nee	1
5	Nee	Nee	Geen
6	Soms	Nee	1
7	Zelden	Nee	Geen
	Zelden	Nee	2
8	Soms	Nee	1
9	Zelden	Regelmatig	3
10	Nee	Regelmatig	2
11	Zelden	Soms	2
	Zelden	Soms	1
12	Nee	Weinig	Geen
	Nee	Weinig	Geen
13	Zelden	Soms	2
14	Zelden	Regelmatig	2
	Zelden	Regelmatig	2
15	Nee	Weinig	1

Vergelijking van de praktijken erop uit gaan en buiten spelen met de praktijk knutselen

Wat opvalt als de praktijk knutselen met de andere twee praktijken vergeleken wordt, is dat de kinderen die geen enkele knutselkaart hebben uitgevoerd, niet of weinig gebruik maken van Oerrr in de andere twee praktijken. Verder lijkt de praktijk knutselen weinig verband te

hebben met de twee andere praktijken. Zowel kinderen die relatief veel gebruiken maken van Oerrr als kinderen die weinig gebruiken maken van Oerrr in de andere twee praktijken, gebruiken de knutselkaarten.

4.5.4 De invloed van betekenis

Als het gebruik van Oerrr in een praktijk wordt vergeleken met hoe leuk kinderen de praktijken vinden valt het volgende op. Alle geïnterviewde kinderen vinden buiten spelen leuk. De meeste kinderen vinden de praktijk knutselen leuk. Ook de praktijk erop uit gaan wordt door de meeste kinderen leuk gevonden. Sommige kinderen willen van te voren niet erop uit gaan, maar achteraf vindt ieder kind dat het uitje leuk was. De betekenis voor iedere praktijk is dus overwegend positief. Toch voeren sommige kinderen bij sommige praktijken geen of bijna geen enkele kaart uit. Er is dus zeker geen sprake van dat als een kind een praktijk leuk vindt, het ook alles wat vanuit een programma hem of haar wordt aangeboden en bij die praktijk hoort, aanpakt. Dit hangt ook weer samen met het feit dat niet alle kinderen alle kaarten begrijpen en daardoor niet weten of ze de kaarten leuk vinden of niet. Hieruit blijkt opnieuw dat de rol van ouders belangrijk is. Aangezien kinderen de praktijken wel leuk vinden, zouden ouders hen kunnen begeleiden bij het uitvoeren van de kaarten.

4.6 Ideeën voor verbetering van ouders en kinderen

Tijdens ieder interview is aan de ouders en kinderen gevraagd of zij iets misten aan Oerrr en of zij nog ideeën hadden waardoor zij vaker Oerrr zouden gaan gebruiken. Als antwoord op die vraag zijn er meerdere ideeën van ouders en kinderen naar voren gekomen die hieronder zijn weergegeven. Meerdere ouders en kinderen hadden geen ideeën. Daar wordt in de laatste paragraaf op in gegaan.

4.6.1 Verschillende ideeën van ouders en hun kinderen

Frequentie

Vier kinderen van verschillende gezinnen en zeven ouders hebben een mening over de frequentie van de verstuurde kaarten van Oerrr. Twee kinderen en drie ouders geven aan dat zij het leuk zouden vinden als de frequentie omhoog zou gaan. *“Nu is het per verrassing dat het komt, je zit er niet echt op te wachten. Het zou leuk zijn als het meer als een abonnement is, dat er elke week of elke twee weken een paar kaarten komen en dat je erop wacht”* (Vader van dochter van 8 jaar).

Het meesturen van materialen

Aan tien kinderen is gevraagd of zij het leuk zouden vinden als Oerrr materialen voor bij de knutselkaarten meestuurt met de kaarten. Slechts één kind vond dat niet nodig. De andere negen kinderen wilden dat graag. *“Ja, dat vindt ik wel heel leuk. Ik vond het wel leuk dat die zaadjes erbij zaten”* (Jongen van 10 jaar). Zijn moeder vult aan: *“Ja als er iets bij zit wordt hij helemaal enthousiast”*. Uit paragraaf 4.3.2.2 blijkt ook dat de kaarten waarbij materialen meegestuurd werden het vaakst zijn uitgevoerd. Blijkbaar zijn die kaarten makkelijker en aantrekkelijker om te gebruiken.

Beschikbaarheid over een app

Twee moeders hebben het idee dat een mobiele app voor kinderen zou kunnen werken. Deels omdat dit aansluit bij jonge kinderen en deels omdat een gezin de Oerrr kaarten buiten niet altijd bij zich heeft maar bijvoorbeeld wel een telefoon. *“Iets digitaals is niet wat ik nastreef,*

maar het is nu wel een manier van hun om bepaalde dingen te bekijken. Of je loopt in het bos, en dat je de kaarten niet bij je hebt, en dat je denkt: wat kunnen we doen? En dat je op dat moment op Oerrr kan kijken wat je kan doen. Voor als je iets onverwachts tegen komt” (Moeder van zoon van 8 jaar). Twee andere moeders benadrukken juist dat zij het leuk vinden dat hun kinderen hun eigen post krijgen en dat de kinderen dat dus zelf open mogen maken.

Overige ideeën voor verbetering

Een geopperd idee is het verstrekken van kaarten die meer uitgebreid zijn, bijvoorbeeld een kaart waarmee een fietstocht gemaakt kan worden in een gebied waar specifieke dieren leven. Een ander idee is om de kaarten vaker voor meer dan één kind geschikt laten zijn. Bijvoorbeeld door ideeën voor nieuwe spellen te geven die kinderen met elkaar zouden kunnen doen. Een laatste idee is om meer weetjes in de kaarten te zetten, zoals over veel voorkomende soorten dieren, bijvoorbeeld over de verschillen tussen soorten kikkers.

4.6.2 Geen ideeën voor verbetering

Naast de ouders en kinderen die bovenstaande ideeën hebben genoemd, zijn er ook ouders en kinderen die in geen enkel opzicht ideeën voor verbetering hebben. Voor zeven ouders is de reden daarvoor dat zij Oerrr goed vinden zoals het nu is waardoor zij geen aanvullingen hebben. *“Nee, ik vind het een leuk project. We zijn er eigenlijk wel heel tevreden over. Het is leuk om het te proberen en het er even over te hebben. Nee, ik heb verder geen tips of aanvullingen, ik ben heel tevreden”* (Moeder van zoon van 7 jaar).

Van de negentien kinderen zijn er totaal twaalf kinderen die geen aanvullingen hebben omdat zij niets missen of omdat zij geen aanvullingen kunnen bedenken. Dit geldt voor zowel de kinderen die Oerrr wel gebruiken als de kinderen die Oerrr niet of weinig gebruiken. Zo zijn negen van de twaalf kinderen van mening dat ze niets missen aan Oerrr. Vijf van die negen kinderen antwoorden met ‘nee’ op de vraag of ze nog een tip hebben voor Oerrr. De andere vier kinderen vullen daarnaast aan dat Oerrr goed is zoals het nu is.

De drie andere kinderen, die alle drie relatief weinig met Oerrr doen, geven aan dat ze niet kunnen bedenken wat Oerrr zou kunnen veranderen. Een meisje van 8 jaar antwoordt op de vraag of er iets aan de knutselkaarten zou moeten veranderen: *“Nou, ik vind ze (de kaarten) nu ook wel leuk, maar ik weet niet wat ze zouden moeten veranderen”*. Een ander meisje van 8 antwoordt op dezelfde vraag: *“Het lijkt me leuk om.. als ze andere kaarten.. iets anders..”* Op de vraag wat er anders kan en of ze zo’n kaart kan bedenken antwoordt ze: *“Nee, daar ben ik niet goed in”*. Een meisje van 9 jaar die thuis nauwelijks knutselt wil wel graag meer knutselopdrachten van Oerrr, maar heeft weinig idee over in wat voor opzicht die opdrachten veranderd zouden moeten worden zodat ze wel meer zou knutselen *“Misschien dat ze iets makkelijker zouden moeten zijn, maar ik gebruik ze gewoon niet zo snel”*. Twee andere jongens zijn iets specifieker, maar kunnen ook niet goed onder woorden brengen wat zij graag in de kaarten terug zouden willen zien. Een jongen van 10 jaar *“zou het leuk vinden als er nog heel veel was om buiten in het bos te doen”*. Een jongen van 11 zou graag kaarten ontvangen die meer uitgebreid zijn, bijvoorbeeld een kaart waarmee je een fietstocht kan maken.

Dit toont aan dat als een praktijk door een interventie van buitenaf weinig verandert, de mensen die de praktijk uitvoeren zelf niet altijd weten hoe die interventie er uit moet zijn willen zij hun praktijk veranderen. Voor sommige gezinnen is en betekenis voor alle praktijken positief en er mist volgens hen niets aan het Oerrr programma, terwijl zij Oerrr weinig gebruiken.

5. Interpretatie en evaluatie

In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de aard van de onderzochte praktijken en wordt de invloed van Oerrr op die praktijken nader geanalyseerd met suggesties voor verbeteringen.

5.1 Natuurgerelateerde praktijken binnen gezinnen

Er zijn verschillende natuurgerelateerde praktijken die binnen gezinnen bestaan. Voorbeelden van deze praktijken zijn tuinieren, wandelen, het maken van fietstochten, meedoen aan de padvinderij of scouting, het zoeken van kruiden, paddenstoelen of andere natuurproducten, het bouwen met en in de natuur, zoals vloten of hutten, het knutselen met natuur zoals vogelvoer maken, het buiten spelen in de natuur, en zo zullen er ongetwijfeld meerdere praktijken zijn die kinderen, al dan niet in gezinsverband, met natuur ondernemen.

Omdat dit teveel praktijken zijn om tijdens interviews allemaal aan bod te laten komen zijn in de beginfase van dit onderzoek een beperkt aantal praktijken gekozen waarvan het plausibel is dat ze een belangrijke plaats innemen in de leefwereld van kinderen en dat ze beïnvloed kunnen worden door Oerrr, namelijk erop uit gaan, knutselen en buiten spelen. Op basis van de bevindingen in het onderzoek nemen we deze praktijken hier opnieuw onder de loep, onder andere om te kijken of ze inderdaad als samenhangende praktijken beschouwd kunnen worden.

Zoals naar voren gebracht in het theorie hoofdstuk, is een belangrijk kenmerk van een praktijk de teleoffectieve structuur. Dit is het doel en het nut wat men aan een praktijk toekent, oftewel de motieven waarom men een praktijk onderneemt. Voorbeelden van motieven zijn ontspanning en plezier die een praktijk geeft, of om fysiek of juist creatief bezig te zijn of omdat men graag een groene, mooie omgeving bezoekt. Een ander belangrijk kenmerk is de herkenbaarheid van een praktijk. Een samenhangende praktijk hoort ook als zodanig herkenbaar te zijn door betrokkenen; simpel gezegd: mensen moeten direct begrijpen om wat voor activiteiten het gaat. Bovendien is er in een samenhangende praktijk overeenkomst in de materialen en vaardigheden die bij de activiteiten gebruikt worden. De activiteit ‘varen’ bijvoorbeeld vergt ten opzichte van de praktijk wandelen specifieke materialen en vaardigheden en kan dus niet zonder meer tot dezelfde praktijk gerekend worden. Activiteiten als zwemmen of scouting kunnen ook in gezinsverband worden gedaan, maar liggen in de hobbysfeer en hebben een doel dat specifiek is dan met het gezin gaan wandelen.

Erop uit gaan

De activiteiten die in dit onderzoek zijn opgenomen zijn wandelen, fietsen, bezoekerscentra bezoeken en vissen. De eerste drie praktijken hebben hun teleoffectieve structuur met elkaar gemeen. Het doel is om in gezinsverband ontspanning of beweging na te streven en een mooie of leuke omgeving op te zoeken. Deze activiteiten en doelen werden door de respondenten duidelijk herkend: *“Vorige week zijn we het bos in gegaan, om een uur of 4 pas, met z’n drieën, toen gingen we paddenstoelen kijken”* (Moeder van dochter van 8 jaar). Vaardigheden zijn daarvan kunnen genieten en het lichamenlijk aan te kunnen. Vissen is een activiteit die meer materialen en vaardigheden zou kunnen vergen, namelijk benodigdheden en kennis hoe te vissen, en zou dus als een aparte praktijk kunnen worden aangemerkt. De activiteit is echter ook op een eenvoudige manier mogelijk. In het onderzoek ging het om een gezin waarbij het kind op de vraag of ze er wel eens op uit gaan, aangaf soms samen met de vader te gaan vissen.

Knutselen

Tijdens de interviews bleek dat knutselen een herkenbare praktijk is. Kinderen begrepen wat ermee bedoeld werd en somden werkstukken op die ze binnen doen, zoals met papier en schaar, of buiten doen, zoals iets timmeren of een hut bouwen. Het binnen knutselen kan natuurgerelateerd zijn door met natuurproducten iets te knutselen wat voor buiten gebruikt kan worden, zoals een werkstuk van vogelvoer. Voor ieder werkstuk geldt dat er knutselbenodigdheden nodig zijn. Ook de vaardigheden komen overeen, aangezien kinderen in alle werkstukken hun creativiteit kwijt kunnen. Bij zowel binnen als buiten knutselen is de teleo-affectieve structuur voor alle kinderen dat zij plezier in het knutselen zelf hebben of graag iets bruikbaar of moois willen knutselen.

Buiten spelen

Buiten spelen kan uit oneindig veel spellen en activiteiten bestaan. Kinderen zijn wel gevraagd welke activiteiten zij buiten ondernemen, maar voor dit onderzoek is de soort activiteit niet van belang. Het gaat om het feit dat kinderen buiten zijn en daardoor in aanraking komen met natuur. Dit geldt zowel voor spelen in de tuin als spelen in de omgeving. Voor buiten spelen kunnen de materialen en vaardigheden tot een minimum beperkt zijn. Kinderen kunnen hun lichaam gebruiken om in een omgeving te spelen en ze kunnen dat alleen doen of samen. De teleo-affectieve structuur is dat kinderen plezier willen hebben en buiten willen zijn.

Onderzochte praktijken

Op grond van deze praktijken wordt het plausibel geacht dat de drie gekozen praktijken inderdaad kunnen worden gezien als samenhangende praktijken. Na het eerste interview gehouden te hebben is er bekeken of er tijdens het interview nog andere praktijken, naast de drie gekozen praktijken, naar voren gekomen waren, maar dit was niet het geval. Daarom is het aannemelijk dat deze drie praktijken inderdaad ook de belangrijkste zijn als het gaat om de invloed van Oerrr op natuurbeleving.

5.2 De bepalende factoren van invloed van Oerrr op praktijken

Bij de beïnvloeding van praktijken door Oerrr spelen een aantal factoren een rol. Het belang van deze factoren kan niet kwantitatief worden weergegeven, maar wel kwalitatief worden beschreven.

Frequentie

Oerrr heeft voor alle drie de praktijken voor een aantal kinderen invloed gehad op de frequentie. Twee gezinnen hebben de praktijk erop uit gaan vaker ondernomen vanwege de e-mails van Oerrr, twee kinderen zijn vaker gaan knutselen vanwege de knutselopdrachten die Oerrr geeft en drie kinderen zijn vaker buiten gaan spelen omdat zij nieuwe spelideeën op hebben gedaan door Oerrr.

Algemeen effect

Naast invloed op frequentie heeft Oerrr invloed op de invulling van praktijken gehad. Het programma heeft op totaal dertien kinderen, wat ongeveer gelijk staat aan tweederde van het aantal kinderen, een effect gehad in de zin dat zij met meer aandacht naar natuur kijken, andere activiteiten zijn gaan doen of over natuur geleerd hebben. Twee kinderen geven aan dat Oerrr geen van deze effecten op hen heeft gehad en aan vier kinderen is de vraag niet gesteld omdat zij Oerrr weinig gebruiken.

Meesturen van extra materialen

Een belangrijke factor die voor een deel de mate van invloed bepaalt is of kinderen extra materialen toegestuurd krijgen. De kaarten waarbij dat het geval was zijn door de geïnterviewden relatief vaak genoemd tijdens de interviews. Ook ouders geven aan dat hun kinderen het leuk vinden als materialen meegestuurd worden. Dit prikkelt de kinderen om ze te gebruiken.

Verbinden van elementen

Drie van de kaarten die extra materialen meestuurden, namelijk een kaart die zowel voor erop uit gaan als voor buiten spelen kan worden gebruikt (paddenstoelenkaart) en twee kaarten die voor knutselen kunnen worden gebruikt (zaadbommetjeskaart en sterrenkaart), verbinden de drie elementen *materiaal*, *vaardigheid* en *betekenis* met elkaar. Dit houdt in dat kinderen, naast de kaart, een extra materiaal in handen kregen, waarmee ze een vaardigheid (genieten en met hun handen iets maken) konden uitoefenen en daardoor meer aandacht voor of kennis van natuur kregen. Dit suggereert dat als een interventie alle drie de elementen van een praktijk bereikt, de interventie een grotere invloed uit kan oefenen.

Betrokkenheid van ouders

Een andere factor van invloed is de mate waarin ouders betrokken zijn bij het lezen en/of gebruiken van Oerrr, aangezien ouders hun kinderen daarin kunnen stimuleren en begeleiden. Dit geldt vanzelfsprekend voor de praktijk erop uit gaan, aangezien kinderen daarvoor afhankelijk zijn van hun ouders. Maar ook voor de andere praktijken is de rol van ouders belangrijk, zoals bij het bekijken en het laten begrijpen van de kaarten. Dit is met name van belang voor de jongere kinderen (van 7 en 8 jaar). Zij hebben meer moeite om zelfstandig de kaarten door te lezen en te gebruiken. Een punt van verbetering zou zijn dat ouders van jongere kinderen betrokken zijn bij het bekijken en lezen van de kaarten, waardoor kinderen de kaarten begrijpen en weten wat zij ermee kunnen doen. Een aanbeveling voor Oerrr zou kunnen zijn dat het meer interactieve kaarten verstrekt waarmee kinderen hun ouders bij Oerrr kunnen betrekken, bijvoorbeeld door middel van vragen die zij hun ouders kunnen stellen of opdrachten die kinderen specifiek samen met hun ouders kunnen doen of waarbij zij de ouder nodig hebben. Een moeder van een zoon van 8 jaar geeft aan: *“Als hij ze leest moet hij ook zeggen, hee, dit vind ik leuk en kan je me helpen. Dat gebeurt misschien te weinig”*.

Een ander punt dat uit de interviews blijkt is dat voornamelijk de jongere kinderen de kaarten scannen op dikgedrukte woorden en afbeeldingen. Als die hen niet aanspreken lezen zij de kaart vaak ook niet verder door. Prikkelende, kleurrijke en aantrekkelijke kaarten zijn daarom van belang om te zorgen dat meer kinderen de kaarten doorlezen en daardoor begrijpen wat ze ermee kunnen doen. Tegelijkertijd geven vijf voornamelijk jongere kinderen aan de knutselkaarten soms moeilijk te vinden. Om dit te verhelpen zou een optie kunnen zijn dat om de leeftijdsgroep van 6 tot 12 jaar in tweeën te delen en aparte kaarten te versturen naar kinderen van 6 tot 8 of 9 jaar en kinderen van 9 of 10 tot 12 jaar. De kaarten voor de jongere groep kinderen kunnen dan simpeler worden en meer interactieve opdrachten voor kinderen en ouders bevatten. Een moeder van een kind van 7 gaf aan: *“Ze hebben waarschijnlijk 6 [jaar] gepakt omdat ze dan kunnen lezen, maar ja, dan kunnen ze nog steeds niet alles snel lezen en begrijpen”*. Aangezien deze suggestie niet door andere ouders naar voren is gekomen, zou deze optie verder onderzocht moeten worden.

Nuttige knutselopdrachten

Voor de praktijk knutselen hadden elf kinderen een antwoord op de vraag waarom zij gaan knutselen. Uit de betekenis voor de praktijk knutselen blijkt dat zeven van hen gaan knutselen om een nuttig werkstuk te maken waar zij iets aan hebben. Een van die zeven kinderen is een

jongen die aangaf dat hij de zaadbommetjeskaart uitgevoerd heeft om *'de vlinders te helpen'*. Er is verder niet onderzocht of kinderen gaan knutselen omdat het nuttig kan zijn voor de natuur, zoals vlinders van bloemen voorzien of vogels van voedsel, maar dit zou wel het geval kunnen zijn. Oerrr zou kinderen bij een knutselkaart kunnen wijzen op het effect van hun knutselwerk op de natuur.

Interactieve kaarten voor buiten spelen

Uit de resultaten blijkt dat slechts twee kinderen voornamelijk alleen spelen. De andere kinderen spelen voornamelijk samen (vijf kinderen) of zowel samen als alleen (twaalf kinderen). Daarnaast geldt voor de geïnterviewde kinderen dat de kinderen die samen spelen een iets hogere frequentie van buiten spelen hebben. Twee kinderen gaven als idee voor verbetering dat zij het leuk zouden vinden als Oerrr nieuwe spellen of interactieve kaarten zou sturen die kinderen samen met iemand anders kunnen doen. Ook hier geldt weer dat dit verder onderzocht zou moeten worden, omdat andere kinderen dit niet als verbeterpunt aangaven.

5.3. Uiteindelijke invloed van Oerrr

Als de invulling van praktijken bekend is, kan een interventie daarop inspelen door zoveel mogelijk in de praktijken van mensen te passen. Uit het in kaart brengen van de praktijk knutselen blijkt dat kinderen gaan knutselen om, naast plezier te hebben, ook iets nuttigs en leuks te maken. Een interventie voor knutselen kan daarop inspelen door dat doel na te streven.

Interventies van het Oerrr-programma kunnen echter niet zodanig kunnen worden veranderd, dat zij gezinspraktijken geheel kunnen vormen. Factoren als tijd en intentie die Oerrr niet altijd kan beïnvloeden spelen voor de uitvoering van praktijken ook een rol. Wel blijkt uit dit onderzoek dat Oerrr door middel van het versturen van e-mails en kaarten op een aantal gezinnen en kinderen een duidelijke invloed heeft op de frequentie van een praktijk of op één van de drie elementen van een praktijk.

6. Discussie

6.1 Generaliseerbaarheid van het onderzoek

Voor dit onderzoek is een steekproef van vijftien gezinnen met in totaal negentien kinderen genomen. Factoren die van belang zouden kunnen zijn voor de resultaten, namelijk stedelijkheid, lidmaatschap van een natuurorganisatie, opleiding en inkomen zijn daarbij genoteerd. Zeven van de vijftien gezinnen wonen in stedelijk gebied en acht gezinnen in landelijk gebied. Verder zijn acht gezinnen lid van Natuurmonumenten en zeven gezinnen niet. De schatting voor de geïnterviewde gezinnen is dat de meeste ouders, op de ouders van drie gezinnen na, hoger opgeleid zijn. Het inkomen werd voor drie gezinnen hoger dan gemiddeld geschat en voor de overige gezinnen gemiddeld. Deze factoren hebben echter geen verschillen in de resultaten opgeleverd.

Door de grootte van deze beperkte steekproef en de verdeling van deze factoren is de steekproef niet representatief voor alle gezinnen in Nederland. Daarnaast gaat, in vergelijking met gezinnen die deelnemen aan Oerrr, het gemiddelde Nederlandse gezin er waarschijnlijk minder vaak op uit in de natuur of spelen hun kinderen minder buiten, aangezien het waarschijnlijk is dat deelnemende gezinnen meer affiniteit met natuur hebben. Daarom kan niet zonder meer worden aangenomen dat alle conclusies die voor de geïnterviewde gezinnen gelden ook voor het gemiddelde Nederlandse gezin geldt.

De verdeling is wel representatief voor leden van Natuurmonumenten en daarmee deels voor leden van Oerrr. Leden zijn over het algemeen hoger opgeleid en hebben een gemiddeld of bovengemiddeld inkomen. Echter, vanwege de beperkte omvang van de steekproef is er voorzichtig omgegaan met het breder trekken van conclusies.

Dit onderzoek is een explorerend onderzoek dat inzicht geeft in hoe drie praktijken door deelnemende gezinnen aan Oerrr worden ingevuld, maar ook op welke manier praktijken via een natuurprogramma beïnvloed worden en op welke manieren die invloed kan worden verbeterd. De conclusies voor de invloed van een natuurprogramma op praktijken en eventuele verbeteringen kunnen aanwijzingen geven hoe invloeden op praktijken in het algemeen werken.

6.2 De theorie van sociale praktijken

De theorie die voor dit onderzoek is gebruikt is de theorie van sociale praktijken. Deze theorie neemt praktijken als uitgangspunt voor het verklaren van gedrag. Voor deze theorie is gekozen omdat de invloed op het handelen van mensen terug te vinden is in hun praktijken en daarmee verklaard kan worden. Verder is de onderverdeling van een praktijk in drie elementen een bruikbaar houvast voor het maken van interviewvragen en het onderzoeken van veranderingen.

In dit onderzoek zijn ouders en kinderen tijdens interviews gevraagd naar hoe zij de drie onderzochte praktijken zelf invullen, mede door te vragen naar de drie elementen van iedere praktijk; materialen, vaardigheden en betekenissen. Vervolgens is gevraagd op wat voor manier Oerrr een rol speelt in die praktijken, en meer gedetailleerd; op welke elementen Oerrr invloed heeft en wat de redenen daarvoor zijn. De praktijken worden als uitgangspunt genomen zodat de invloed van Oerrr zichtbaar wordt in de beschrijvingen van mensen over door hen uitgevoerde praktijken, met en zonder het gebruik van Oerrr.

Over de theorie van sociale praktijken is relatief weinig wetenschappelijke literatuur te vinden. Een recente theoretische benadering, namelijk van Shove et al., is bovendien gericht op de historische verandering van praktijken, zoals de ontwikkeling van de praktijk autorijden door de jaren heen. In dit onderzoek daarentegen is een tweejarig natuurprogramma de interventie, waardoor de praktijken enkel door die interventie en over korte tijd veranderd zijn. Dit onderzoek is dan ook, voor zover de onderzoeker weet, het eerste onderzoek waarin aan de hand van interviews praktijken en de drie elementen daarvan worden beschreven en de invloed van een interventie op de omgang van kinderen met natuur gemeten wordt.

Gebaseerd op de ervaringen in dit onderzoek wordt gesteld dat de theorie zich goed leent voor het interviewen van kinderen, omdat kinderen naar hun invulling gevraagd worden van een voor hen bekende praktijk en wat hun mening over die praktijk is. Zij krijgen daardoor duidelijke vragen gesteld waarna zij over praktijken kunnen vertellen waardoor als het ware een gesprek ontstaat. Echter, uit de ervaringen blijkt ook dat voor de jongere kinderen van rond de 7 jaar het vragen naar praktijken soms moeilijk kan zijn omdat zij de invulling van en hun mening over hun activiteiten minder goed onder woorden kunnen brengen. Daardoor heeft het stellen van open vragen minder effect. Het gevolg is dat er in plaats van vragen als ‘waarom ga je knutselen’ een vraag als ‘vind je het leuk als je iets nuttigs maakt’ gesteld wordt, met de kans dat een kind een antwoord in de mond gelegd wordt.

6.3 De voor- en nadelen van de gebruikte methode

Voor dit kwalitatieve onderzoek zijn interviews met semigestructureerde vragen als methode gebruikt. Het voordeel van het gebruik van semigestructureerde vragen is dat ouders en kinderen de mogelijkheid hebben om dieper op vragen in te gaan en antwoorden toe te lichten. De bedoeling was om het interview als een vloeiend gesprek plaats te laten vinden en in de meeste gevallen is dat gelukt. Dit hing deels af van de mate waarin ouders en kinderen uit zichzelf antwoord geven. Dit verschil is het meest merkbaar bij kinderen. Sommige kinderen gaan enthousiast op iedere vraag in en andere kinderen houden het bij ‘ja’ of ‘nee’ als antwoord. Het kan voor kinderen ook lastiger zijn dan voor volwassenen om de juiste woorden te vinden om henzelf uit te drukken of te beschrijven hoe hun praktijken eruit zien.

Dit heeft als gevolg gehad dat er tijdens sommige interviews doorgevraagd moest worden of suggesties werden gegeven om kinderen te helpen met antwoord geven en voldoende respons op de interviewvragen te verzamelen. Het nadeel hiervan is dat daardoor de kans groter is dat een kind een antwoord in de mond gelegd wordt. Een voorbeeld hiervan is het volgende. Tijdens een interview werd de volgende vraag gesteld: *“Zou Oerrr nog iets kunnen veranderen aan de knutselkaarten?”* Het kind antwoordt niet duidelijk en haalt de schouders op. Omdat het kind eerder heeft gezegd de kaarten soms moeilijk te vinden wordt de volgende vraag gesteld: *“Bijvoorbeeld dat Oerrr de kaarten iets makkelijker maakt?”* “Ja” antwoordt het kind. Misschien was het kind daar niet op gekomen als de vraag over makkelijker kaarten niet was gesteld, maar omdat het kind op een eerder moment tijdens het interview heeft aangegeven de kaarten moeilijk te vinden, leek het de onderzoekster gerechtvaardigd de vraag te stellen.

Deze terugkoppeling naar eerdere opmerkingen is soms ook gebruikt tijdens de interpretatie en de codering van antwoorden. Als er tijdens een interview genoeg aanwijzingen naar voren zijn gekomen om een antwoord op een bepaalde manier te interpreteren, is dat gedaan. Als vragen niet aan de orde zijn gekomen, omdat de vraag door de onderzoekster is vergeten of omdat de vraag niet van toepassing was, en achteraf niet aan de hand van het interview

ingevuld kon worden, dan is er geen antwoord ingevuld. In die gevallen is bij de weergave van de resultaten vermeld dat een of meerdere antwoorden ontbreken of dat vragen niet van toepassing waren.

Dat voor bijna ieder interview één of meerdere antwoorden ontbreken is het gevolg van de manier van interviewen. De voordelen van de manier van interviewen echter gaan boven de eventuele nadelige gevolgen. Er is naar gestreefd om de interviews als een gesprek plaats te laten vinden, door op verhalen van kinderen in te gaan en de verschillende onderwerpen op een logische volgorde, afhankelijk van de gezinnen, aan de orde te laten komen. Hierdoor werden de interviewvragen niet als het ware ‘afgevinkt’, met de consequentie dat na bijna ieder interview bleek dat er een vraag niet was gesteld of dat een antwoord niet geheel duidelijk was. Daardoor zijn tijdens de codering van de resultaten antwoorden af en toe, in het geval dat een interview daartoe aanleiding gaf, geïnterpreteerd. Een voorbeeld is de onderverdeling in het gebruik van Oerrr tijdens buiten spelen. Dit is onderverdeeld in ‘niet’, ‘weinig’, ‘soms’ en ‘regelmatig’. De meeste kinderen gaven zelf aan hoe vaak ze gebruik maken van Oerrr, maar soms is dit, naar aanleiding van het interview, door de onderzoeker zelf geïnterpreteerd. Hierbij geldt opnieuw dat als er geen aanleiding was om een antwoord te kunnen interpreteren, dit niet is gedaan en het resultaat is weergegeven als ontbrekend.

7. Conclusie

Er is steeds meer aandacht voor het belang van contact tussen kinderen en natuur, aangezien vervreemding van natuur nadelige gevolgen kan hebben. Een initiatief dat kinderen wil stimuleren natuur te ontdekken is het Oerrr programma van de vereniging Natuurmonumenten. Oerrr is voor kinderen tot 12 jaar en geeft hen handreikingen om natuur te beleven en ontdekken door middel van kaarten en e-mails waarin opdrachten, weetjes en tips staan met betrekking tot natuur. Dit onderzoek geeft antwoord op de vraag wat de invloed is van Oerrr op de omgang van ouders en gezinnen met natuur. Hiervoor is de theorie van sociale praktijken gebruikt, waarbij praktijken onderverdeeld zijn in *materialen*, *vaardigheden* en *betekenissen*.

De eerste deelvraag van dit onderzoek is *Welke praktijken, die gerelateerd kunnen worden aan natuur beleven, bestaan er binnen een gezin?* Hierbij gaat het om praktijken die in gezinsverband of door kinderen gedaan kunnen worden, waarbij natuur een rol speelt en waarin de benodigde elementen vergelijkbaar zijn. Het onderzoek identificeert drie belangrijke praktijken: erop uit gaan in de natuur, knutselen en buiten spelen.

Onder erop uit gaan in de natuur vallen activiteiten die in veel opzichten vergelijkbaar zijn en voor ieder gezin toegankelijk zijn; wandelen, fietsen, bezoekerscentra bezoeken en vissen. Voor de praktijk knutselen geldt dat er zowel buiten in de natuur geknutseld kan worden als dat kinderen binnen met natuurproducten kunnen knutselen. De praktijk buiten spelen behelst alle activiteiten die kinderen buiten ondernemen, naast knutselen en erop uit gaan. Als kinderen naar buiten stappen, in de tuin of op straat, dan zijn ze buiten in de natuur. Door middel van het houden van interviews met vijftien gezinnen en totaal negentien kinderen zijn de drie genoemde praktijken in kaart gebracht.

De tweede deelvraag is *Welke invloed heeft Oerrr op deze praktijken en welke factoren bepalen die invloed?* Uit de verwerking van de resultaten zijn meerdere invloeden naar voren gekomen waarbij gesteld kan worden dat het programma Oerrr een zeker invloed heeft op de omgang van kinderen met natuur.

Oerrr heeft bij alle drie de praktijken invloed op de frequentie van de praktijk van een aantal gezinnen. Twee gezinnen zijn vaker erop uit gegaan vanwege Oerrr, omdat zij via e-mail informatie kregen over het *materiaal* omgeving, namelijk een omgeving die aantrekkelijk is voor kinderen. Twee kinderen zijn vaker gaan knutselen, ook vanwege het feit dat Oerrr hen voorziet in *materialen*, namelijk een knutselopdracht, aangezien deze twee kinderen moeite hadden met de *vaardigheid* om zelf een knutselopdracht te verzinnen. Voor de praktijk buiten spelen geven drie kinderen aan dat zij vaker buiten zijn gaan spelen, vanwege het feit dat zij vanwege de kaarten op nieuwe speeldieën werden gebracht. Ook heeft Oerrr een effect op tweederde van de kinderen in de zin dat zij meer aandacht kregen voor natuur, andere activiteiten zijn gaan ondernemen, of meer van natuur geleerd hebben.

Een factor van invloed is de betrokkenheid van ouders bij hun kinderen als het om Oerrr gaat. Dit geldt ten eerste voor het initiatief tot het bekijken van de kaarten. Betrokkenheid is dan met name van belang voor de jonge kinderen, aangezien zij vaker niet alle kaarten doorlezen maar de kaarten scannen. Ze focussen zich meestal op titels en afbeeldingen en begrijpen kaarten soms niet geheel. Zo lezen vier jongere kinderen, van wie de ouders weinig betrokken worden bij het lezen van de kaarten, de kaarten niet geheel door. Ook bekijken ze de kaarten niet vaker dan één keer en worden ze niet allemaal bewaard. Zij maken ook relatief weinig gebruik van Oerrr. Van drie andere jongere kinderen, die samen met hun ouders de kaarten

bekijken, maken twee kinderen relatief meer gebruik van Oerrr. De oudere kinderen daarentegen zijn meer zelfstandig in het bekijken van de kaarten. Zij nemen zelf het initiatief, lezen vaker de kaarten geheel door en laten soms de kaarten vervolgens aan hun ouders zien.

Een andere factor van invloed is het meesturen van materialen bij de kaarten. Zowel uit de interviews als uit de resultaten blijkt dat kinderen het leuk vinden als kaarten extra materialen bevatten en dat zij die kaarten ook relatief vaker gebruiken. De kaarten die met een extra materiaal inspeelden op vaardigheid en betekenis, zijn ook relatief vaak gebruikt. Dit suggereert dat als een kaart zowel materialen bevat en inspeelt op de vaardigheid en betekenis, dat er een hogere kans is dat die kaart door kinderen gebruikt wordt.

De derde deelvraag is *Hoe kan de invloed van Oerrr op deze praktijken worden verbeterd, in de zin dat beleving van natuur wordt vergroot?* Tijdens de interviews is gevraagd of ouders en kinderen ideeën voor verbetering hebben voor Oerrr. Ook zijn er verbeterpunten afgeleid uit de resultaten van de interviews.

Een verbeterpunt dat expliciet zowel uit de resultaten blijkt, als door gezinnen genoemd wordt, is het meesturen van materialen. Kaarten waar extra materialen aan toegevoegd waren zijn significant vaker uitgevoerd door kinderen en zij geven ook aan het leuk te vinden als er extra materialen toegestuurd worden. Opnieuw, als een kaart met materiaal ook inspeelt op vaardigheid en betekenis, dan is de kans hoger dat de kaart een kind aanspreekt. Uit de resultaten blijkt voor de jongere kinderen een verband tussen betrokkenheid van ouders en het bekijken en gebruiken van de kaarten. Een suggestie is daarom dat Oerrr inspeelt op betrokkenheid van ouders, door kaarten meer interactief voor ouders en kinderen te laten zijn en opdrachten te geven waarvoor kinderen hun ouders iets kunnen vragen of nodig hebben.

Jongere kinderen scannen over het algemeen de kaarten op titels en afbeeldingen en algehele aantrekkelijkheid. Dit doen zij mede omdat zij sommige kaarten moeilijk vinden tonen. Dit suggereert dat prikkelende, kleurrijke en aantrekkelijke kaarten ervoor kunnen zorgen dat kinderen de kaarten doorlezen en daardoor begrijpen wat ze ermee kunnen doen. Een optie zou kunnen zijn om de leeftijdsgroep van 6 tot 12 jaar in tweeën te delen in twee leeftijdsgroepen van 6 tot 8 of 9 jaar en kinderen van 9 of 10 tot 12 jaar en deze leeftijdsgroepen aparte kaarten te sturen. De kaarten voor de jongere groep kinderen kunnen dan simpeler worden en meer interactieve opdrachten voor kinderen en ouders bevatten.

Een ander verbeterpunt zou kunnen zijn dat knutselkaarten kinderen kunnen wijzen op het effect van hun knutselwerk op de natuur, aangezien meerdere kinderen graag een nuttig werkstuk willen maken, naast dat zij plezier aan knutselen willen beleven. De kans bestaat dat zij daarom de kaart eerder zullen gebruiken.

Een laatste punt van verbetering zijn interactieve kaarten die kinderen samen met andere kinderen kunnen gebruiken. De meeste kinderen spelen samen buiten en het lijkt erop dat samen spelen de frequentie van buiten spelen verhoogt.

Het in kaart brengen van praktijken is van belang omdat een interventie in de praktijken van mensen moet passen. Als bekend is hoe mensen praktijken vormgeven en op wat voor manier zij praktijken uitvoeren, dan kan de interventie, in dit geval Oerrr, daar tot op zekere hoogte op inspelen. Uit de resultaten van de interviews blijkt dat Oerrr bij verschillende geïnterviewde gezinnen een duidelijke invloed heeft op zowel de frequentie van praktijken als op de elementen ervan.

8. Aanbevelingen

8.1 Aanbevelingen voor wetenschappelijk onderzoek

Gebaseerd op het onderzoek dat de afgelopen maanden verricht is, zou een aanbeveling voor verder onderzoek zijn om ervoor te zorgen dat er na een interview zo min mogelijk aan interpretatie hoeft te worden overgelaten. Dit kan door te zorgen dat bij interpretatieve antwoorden als ‘veel’ of ‘vaak’ een tijdsindicatie wordt gegeven.

In dit onderzoek is gesuggereerd dat als een extra materiaal bij een kaart ook effect op de vaardigheid en betekenis van een praktijk kan hebben, die kaart relatief vaker wordt gebruikt. Hieruit is de conclusie getrokken dat een interventie meer kans van slagen heeft als het op alle drie de elementen is gericht. In verder onderzoek zou dit getoetst kunnen worden door de effecten van extra materialen die wel en niet de andere twee elementen kunnen beïnvloeden, te vergelijken.

Dit onderzoek heeft zich gericht op de invloed van Oerrr op kinderen van 6 tot 12 jaar. Oerrr is er echter ook voor kinderen van 0 tot 6 jaar. Deze leeftijdsgroep is interessant voor onderzoek wat de invloed van natuurbeleving is op zeer jonge kinderen, namelijk om te ontdekken of het van meer belang is om op jongere leeftijd natuur te beleven. Het onderzoeken van de jongere leeftijdsgroep is moeilijker dan het onderzoeken van de oudere leeftijdsgroep, aangezien de jonge kinderen te jong zijn voor een interview. Hiertoe zouden de ouders geïnterviewd kunnen worden of zij verschil bij hun kinderen bemerken.

8.2 Aanbevelingen voor Oerrr

Materialen meesturen

Een aanbeveling voor Oerrr is om kinderen, naast de kaarten, materialen mee te blijven sturen. Voorbeelden van materialen die zijn meegestuurd zijn bloemzaadjes, een sterrenbeelden kaart en een spiegelkaart. Uit de interviews blijkt dat die kaarten relatief vaak gebruikt worden. Ouders geven ook aan dat hun kinderen het leuk vinden als materialen meegestuurd worden. Dit prikkelt de kinderen om ze te gebruiken.

Elementen verbinden

Kaarten die extra materialen bevatten kunnen de elementen materiaal, vaardigheid en betekenis met elkaar verbinden. Dit houdt in dat kinderen binnen een praktijk met het materiaal een vaardigheid kunnen uitoefenen wat weer invloed heeft op hun betekenis van een praktijk doordat zij bijvoorbeeld een natuurverschijnsel met aandacht bekijken en daarover leren.

De doelgroep van 6 tot 12 jaar in tweeën splitsen

Uit de interviews blijkt dat de oudere kinderen over het algemeen de kaarten van Oerrr zelfstandig bekijken en ook de kaarten geheel of half doorlezen. De jongere kinderen echter (van 7 en 8 jaar) scannen de kaarten voornamelijk op titels en afbeeldingen en lezen de kaarten dus niet geheel door. Daarnaast geven vijf voornamelijk jongere kinderen aan de knutselkaarten soms moeilijk te vinden.

Tegelijkertijd blijkt dat de rol van ouders voor jonge kinderen van belang is. Bij vier jongere kinderen van 8 en 9 jaar zijn de ouders weinig betrokken bij het bekijken en uitvoeren van de kaarten. Alle vier de kinderen maken ook weinig gebruik van Oerrr. Drie jonge kinderen van

7 en 8 jaar die wel samen met hun ouders de kaarten bekijken gebruiken met enige regelmaat de kaarten van Oerrr.

Een aanbeveling zou daarom kunnen zijn om de leeftijdsgroep van kinderen van 6 tot 12 jaar in tweeën te delen en aparte kaarten te versturen naar kinderen van 6 tot 8 of 6 tot 9 jaar en naar kinderen van 9 tot 12 of 10 tot 12 jaar. De kaarten voor de jongere groep kinderen kunnen dan aantrekkelijk, met meer afbeeldingen, worden en ook simpeler. Tegelijkertijd kunnen deze kaarten meer interactieve opdrachten voor kinderen en ouders bevatten, waardoor kinderen hun ouders bij het lezen en bij de uitvoering kunnen betrekken. Echter, aangezien deze suggestie maar door één ouder en niet door andere respondenten is aangedragen, zou deze optie verder onderzocht moeten worden.

Nut voor natuur

Een andere aanbeveling die nader onderzoek zou kunnen gebruiken is dat knutselkaarten opdracht geven tot een nuttig werkstuk voor de natuur. Zeven kinderen gaan knutselen omdat zij iets nuttigs willen maken. Een knutselkaart zou daarom op het effect van het werkstuk voor de natuur kunnen wijzen zodat kinderen weten wat het nut is van hun werkstuk.

Interactieve kaarten voor kinderen

De laatste aanbeveling is dat kaarten voor buiten spelen interactiever kunnen worden, zodat kinderen ze samen met andere kinderen kunnen gebruiken. De kinderen uit de geïnterviewde gezinnen spelen vaker samen dan alleen. Voor hen geldt dat kinderen die samen spelen een wat hogere frequentie van buiten spelen hebben. Twee kinderen gaven als idee voor verbetering dat zij het leuk zouden vinden als Oerrr nieuwe spellen of interactieve kaarten zou sturen die kinderen samen met iemand anders kunnen doen. Ook hier geldt weer dat dit verder onderzocht zou moeten worden, omdat andere kinderen dit niet als verbeterpunt aangaven.

Bronnen

- Afbeelding titelpagina: Bredase kids (online afbeelding) <http://www.hollandsekids.nl/bredase/oerrr-van-natuurmonumenten>
- Buijs, A., Langers, F., Mattijssen, T., & Salverda, I. (2012). Draagvlak in de energieke samenleving: van acceptatie naar betrokkenheid en legitimatie (Vol. Alterra-rapport 2362 pp. 83). Wageningen: Alterra
- CBS. (2014a). Gebieden in Nederland 2012. Retrieved 05-05, 2014, from <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/>
- CBS. (2014b). Kerncijfers wijken en buurten 2009-2012 Retrieved 10-10, 2014 <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/>
- Jackson, T. (2005). *Motivating Sustainable Consumption* (pp. 154). Surrey: Centre for Environmental Strategy
- Kieviet, K. R., & van Koppen, C. S. A. (2008). *Summatieve evaluatie Natuur-Wijs eerste fase* Universiteit Utrecht
- Langers, F., Blitterswijk, H. v., Brinkhuijsen, M., & Westerink, J. (2008). *Verkenning kinderen en speelnatuur* (Vol. Alterra-rapport 1712, pp. 91). Wageningen: Alterra.
- Louv, R. (2005). *Last child in the woods: Saving our children from nature-deficit disorder*. Chapel Hill Algonquin Books of Chapel Hill
- Margadant-van Arcken, M. J. A. (1988). *Dierenjuf, natuureducatie en de relatie tussen jonge kinderen en dieren* (PhD), Utrecht, Utrecht.
- Margadant-van Arcken, M. J. A. (1990). *Groen vershiet, natuurbeleving en natuuronderwijs bij acht- tot twaalfjarige kinderen* 's-Gravenhage: SDU uitgeverij
- Moss, S. (2012). *Natural Childhood* (pp. 24): National Trust.
- Natuurmonumenten, V. t. B. v. (2014). *Natuur in Beweging, Jaarverslag 2013 's-Graveland*
- Reckwitz, A. (2002). Toward a Theory of Social Practices. *European Journal of Social Theory*, 5(2), 243-263.
- Schatzki, T. R. (2012). A Primer on Practices. In J. Higgs, R. Barnett, S. Billett, M. Hutchings & F. Trede (Eds.), *Practice-Based Education* (Vol. 6). Rotterdam: Sense Publishers.
- Shove, E., Pantzar, M., & Watson, M. (2012). *The Dynamics of Social Practice; Everyday Life and how it changes*. Londen: SAGE.
- Smit, W., Jansen, P., van Koppen, C. S. A., Bulten, M., Damen, M. L. C., & Custers, C. (2006). *Hoe duurzaam is NME? Een explorerend kwantitatief onderzoek naar langetermijneffecten van Natuur- en Milieueducatie op basisscholen Hasselt Veldwerk Nederland & Universiteit Utrecht*
- Sollart, K. M. (2004). Effectiviteit van het Natuur- en Milieu-Educatiebeleid (Vol. Planbureauroporten 17, pp. 166). Wageningen: Natuurplanbureau vestiging Wageningen.
- Spaargaren, G. (2003). Sustainable Consumption: A Theoretical and Environmental Policy Perspective. *Society and Natural Resources*, 16, 687-701.
- Steenbekkers, A., Simon, C., & Veldheer, V. (2006). *Thuis op het Platteland* (Vol. SCP publicatie 2006/I, pp. 396). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau
- Verboom, J., & de Vries, S. (2006). *Topervaringen van kinderen met de natuur* Alterra
- Warde, A. (2005). Consumption and Theories of Practice. *Journal of Consumer Culture*, 5(2), 131-153.
- de Witt, A. (2005). *Van Vervreemding naar Verantwoordelijkheid* (pp. 142). Den Haag: Radboud Universiteit Nijmegen.

Appendix I. Het interview

De vragen voor ouders en kinderen samen

- Hoelang is jullie gezin al aangemeld bij Oerrr?
- Waardoor wist u van het bestaan van Oerrr af?
 - Reclame, anderen/vriendjes in de omgeving, bezoekerscentra van Natuurmonumenten*
- Als u aan iemand zou moeten uitleggen wat Oerrr is, hoe zou u Oerrr dan omschrijven?
- Wat was voor u de reden om uw kind(eren) aan te melden voor het Oerrr programma?
 - Natuur is belangrijk voor kinderen, kind is nieuwsgierig naar natuur, andere ouders wezen op het programma, door vriendjes die aan Oerrr meededen*
- Het programma Oerrr bestaat niet alleen uit de Oerrr kaarten. Er is ook de Facebook pagina, de website van Oerrr en e-mails met nieuwsbrieven. Waarvan maken jullie, naast de kaarten, ook gebruik van?
- Is dat gebruik meer of minder dan het gebruik van de kaarten?
 - Minder – gelijk – meer, namelijk....*
- Hoe komt dat?
 - Nut of omvang van tips en informatie is meer of minder dan van de kaarten*

Er zijn verschillende activiteiten die Oerrr geeft voor kinderen, die ze wel of niet samen met hun ouders of het hele gezin kunnen uitvoeren. Deze activiteiten zijn erop uit gaan in de natuur, knutselen en buiten spelen. De volgende vragen gaan over deze activiteiten en wat voor rol Oerrr daarin speelt.

Erop uit in de natuur

De praktijk erop uit gaan

- Gaan jullie als gezin er wel eens op uit in de natuur? Bijvoorbeeld om te wandelen of te fietsen?
- Zo ja, hoe vaak gebeurt dat ongeveer? (indicatie per week, per maand, enz.). Is dat met het hele gezin?
- Wat zijn eventueel belemmeringen om erop uit te gaan?
 - *Geen vervoer, geen geschikte omgeving in de buurt (materiaal)*
 - *Geen kennis van geschikte omgevingen (vaardigheid)*
 - *Geen motivatie (betekenis)*

Kunt u bedenken wat Oerrr zou kunnen doen om u wel een uitje te laten plannen?

Materiaal: Maakt u bij het erop uit gaan gebruik van een route?

Beschikken jullie daarvoor ook over geschikt vervoer?

Vaardigheid: Let u er op naar wat voor omgeving jullie dan naar toe gaan?

Aantrekkelijk voor kinderen doordat er leuke dingen te zien of te doen zijn

Betekenis: Wat is uw motivatie om de natuur in te gaan? Wat is de algemene waardering, is het leuk of juist saai?

Nuttige tijdsbesteding, beweging, interactie binnen het gezin, natuur als leuke omgeving zien, ruimte voor nieuwsgierigheid en aandacht voor natuur

De rol van Oerrr

- Wordt er bij een gezinsuitje gebruik gemaakt van de kaarten van Oerrr?
- Zo ja: Op wat voor manier?
Voorbeelden van gebruik, indicatie van hoe vaak
- Als de kaarten binnenkomen, wie neemt dan het initiatief om de kaarten te gebruiken?
De ouder, het kind, beiden, het hele gezin
- Wat is uw reactie op de volgende stelling: Door de kaarten van Oerrr gaan we als gezin vaker erop uit.
Mee eens, neutraal, niet mee eens
- Wat is het effect van het gebruik van de kaarten?
Verandering van kijken naar de natuur, genieten van de natuur, tijd doorbrengen in natuur is leuker of makkelijker.
- Heeft het gezin door een van de kaarten van Oerrr wel eens iets heel leuks meegemaakt?
Gelukkig gevoel, nieuwe ontdekkingen
- Als Oerrr geen rol speelt in dagjes uit, wat zou naar uw idee eventueel veranderd kunnen worden aan de kaarten waardoor de kaarten wel een onderdeel van een uitje zouden worden?

Knutselen*De rol van Oerrr*

Een aantal kaarten van Oerrr geven knutselopdrachten (collage met kaarten laten zien).

- Welke van die kaarten heb je uitgevoerd? Welke niet?
- Kan je zeggen wat daar de redenen voor zijn?
- Ben je vaker gaan knutselen door de knutselkaarten van Oerrr? Waardoor komt dat?
Vindt knutselen leuker of nuttiger dan vroeger

De praktijk knutselen

- Doe je wel vaker aan knutselen, zonder de Oerrr-kaarten? Hoe vaak ongeveer denk je?
- Zo ja, vind je het leuk om met je handen bezig te zijn en iets te maken?
- Knutsel je vaak alleen of met iemand anders? Met vriendjes, je broer/zus of je ouders?

Materiaal: Maak je vaak gebruik van knutselopdrachten, of maak je iets wat je zelf bedenkt?

Vaardigheid: Vind je dat je goed kan knutselen met je handen? Vind je het ook leuk om creatief bezig te zijn door zelf een knutselopdracht te verzinnen en dat te knutselen?

Betekenis: Waarom ga je knutselen? Wil je bezig zijn of gaat het erom wat je maakt?

Geniet ervan als het af is, vind het leuk om te doen, leuk om nieuwe of nuttige dingen te maken.

Als je weinig knutselt, hoe komt dat? Wat zijn de belemmeringen?

- *Geen beschikking over knutselopdrachten, of kan niets bedenken om te knutselen (materiaal)*
- *Vindt dat het niet goed kan knutselen, niet creatief (vaardigheid)*
- *Vindt het niet leuk om te doen (betekenis)*
- Kan je bedenken wat een kaart van Oerrr zou kunnen doen om je wel te laten knutselen?
Andere opdracht (makkelijker of moeilijker), nuttiger eindproduct

Buiten spelen

De rol van Oerrr

- Gebruik je de Oerrr kaarten wel eens als je buiten speelt? Kan je zeggen hoe vaak ongeveer?
- Wat zijn eventueel redenen om de kaarten niet tijdens het buiten spelen te gebruiken?
- Is het buiten spelen deels verandert door Oerrr? Dus heeft Oerrr je iets laten doen wat je vroeger niet deed? Hoe kan dat?

Leuker, makkelijker, speel eerder in natuur dan op grasveld of straat, andere spelletjes

De praktijk buiten spelen

- Kun je ongeveer zeggen hoe vaak per week je buiten speelt? Wat voor spellen speel je dan voornamelijk?
- Als je buiten speelt, speel je dan met andere kinderen of alleen?

Materiaal: Wat vind je van de omgeving waarin je buiten kan spelen?

Er is wel of niet genoeg te doen, veiligheid in verband met verkeer, genoeg natuur om te kunnen spelen

Vaardigheid: Vind je het moeilijk om te bedenken wat je gaat doen als je buiten speelt, of dat je je wel eens verveelt? Of kun je altijd wel spellen bedenken en je fantasie gebruiken?

Betekenis: Vind je het leuk om buiten te spelen? Of moeten je ouders je wel eens 'dwingen' omdat je anders niet genoeg buiten komt?

Algemene vragen voor kinderen

- Zitten er kaarten bij van Oerrr die je echt heel leuk vond, dus leuker dan de andere kaarten en die je ook zijn bijgebleven?
- Zitten er ook kaarten bij die je helemaal niet hebt gebruikt of die je niet leuk vond?

Kaarten waren te moeilijk, niet leuk, saai

- Is er een verschil tussen soorten kaarten die je leuk vindt? Dus juist de kaarten die je iets leren, of de kaarten waarbij je kan knutselen, of de kaarten waarbij je gewoon in de natuur moet zijn, zoals naar de wolken kijken of de regen proeven?
- Bewaar je de kaarten ook?
- Lees je de kaarten helemaal door of niet?
- Wat verwacht je nog meer van Oerrr? Mist er nog iets?

Meerdere kaarten, andere opdrachten

Afsluitende vragen voor ouders

- Na de aanmelding bij Oerrr, had u toen bepaalde verwachtingen van Oerrr? Zijn die, kort gezegd, wel of niet uitgekomen?

Verwachtingen over informatiegehalte, over effecten.

- Heeft u nog tips voor Natuurmonumenten wat betreft Oerrr?

Opmerkingen qua informatiegehalte, qua moeilijkheidsgehalte, qua frequentie

- Geeft u momenteel een vrijwillige bijdrage aan Oerrr?

- Wat zou u ervan vinden als Natuurmonumenten u vraagt die vrijwillige bijdrage als vast bedrag te betalen?

Appendix II. Knutselkaarten van Oerrr

Maak een vogeltosti

En?
Welke vogels heb je van je vogeltosti zien smullen? Vraag je ouders maar naar de namen van je hongerige vogelvriendjes.

Hoe?
Als het heel koud is kunnen vogels best een extraatje gebruiken. Trakteer ze op een vogeltosti! Zoek een open plek waar vogels niet door een kat verrast kunnen worden. Dus midden in de tuin of op een tuintafel. Met een afdakje bescherm je de tosti tegen regen of sneeuw. Maak je vogeltosti door oude boterhammen te stapelen (je kunt ze insmeren met pindakaas om het beleg te laten plakken) en daartussen pinda's, zaden, kaasrestjes of fruit te doen.

Trouwens:
Merels en spreeuwen houden vooral van een vogeltosti met krenten en rozijnen, fruit en schillen. Mezen zijn dol op vet, pinda's en kokosnoot. En mussen en vinken houden weer van zonnepitten en etensresten zonder zout, zoals aardappels of rijst.

Pak een pissebed

Trouwens:
Een pissebed is eigenlijk geen insect, maar familie van de kreeft! Het is een van de weinige kreeftachtigen die op het land leeft.

Ook leuk:
Maak een insectenflat. Stapel in de tuin of op het balkon een aantal oude stenen, dakpannen of planken op elkaar. Laat de stapel een paar weken staan. Neem nu voorzichtig een of twee planken of stenen weg. Wie wonen er allemaal in je flat?

Hoe?
Pissebedden zijn hele bezige beestjes die al miljoenen jaren bestaan. Ze hebben wel zeven paar poten en een heus harnas. Dat moet je van dichtbij bekijken! Kijk buiten onder een bloempot, een deurmat, een stapel stenen of onder een tegel.

Pissebed gevonden? Zet er voorzichtig een op je hand en kijk goed hoe hij eruit ziet. Eigenlijk zijn ze helemaal niet eng.

Gooi zaadbommetjes

Gooien maar!
Droog? Gooi bommetjes waar je maar wilt: in de tuin, bij de burens, in perkjes, bij het schoolplein. Na een paar weken groeien er de mooiste bloemen!

Hoe?
Met zaadbommetjes kun je bloemen laten groeien waar je maar wilt! Pak uit de tuin een soepkom vol aarde of potgrond. Meng een halve soepkom klei en de zaden van OERRR door de aarde. Kneed net zo lang tot klei, aarde en zaden helemaal gemengd zijn. Voeg eventueel een scheut water toe. Rol 12 à 15 ronde balletjes ter grootte van een stuiterbal. Laat nu je bommetjes drogen.

Trouwens:
Het is belangrijk dat de klei goed door de prut gemengd is. Om beter te kunnen mengen, brokkel je de klei in kleine stukjes.

Ontdek dieren in de sterren

Hoe?
Heb jij wel eens op een heldere avond omhoog gekeken? Sterren!

Trouwens:
Welke sterren je kunt zien, hangt af van het seizoen. De sterrenkaart van OERRR is speciaal voor de winter.

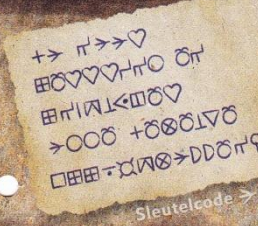
Ook leuk
Maak zelf een sterrenbeeld, van je favoriete dier!

Teken een sterrenhemel met heel veel sterren kras door elkaar. Op zwart papier is dat het mooist. Teken nu je favoriete dier door sterren met elkaar te verbinden. Hoe heet jouw dierensterrenbeeld?

En?
Heb je dierensterrenbeelden gezien? Welke was het meest duidelijk?

Leer de taal van OERRR

Met je eigen geheime taal kun je geheime teksten van OERRR ontcijferen, maar ook boodschappen met je vriendjes uitwisselen die niemand kan lezen.

Sleutelcode →

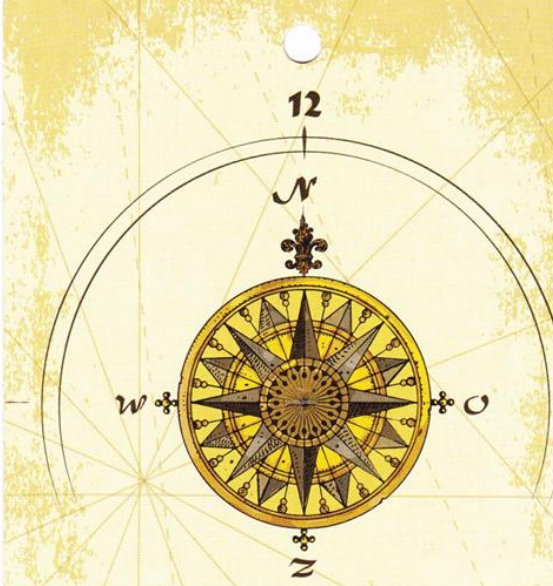
Maak je eigen codetaal

Kies een willekeurig teken uit de buitenring. Draai de schijf tot de letter A onder dit teken staat. Dit is je sleutelcode! Zet de draaischijf aan de rand van de kaart vast met een paperclip om zeker te zijn dat deze tijdens het coderen niet verdraait. Schrijf je boodschap, door voor elke letter het bijbehorende teken te gebruiken. Geef de ontvanger van de boodschap alleen de sleutelcode en alleen hij of zij kan met de OERRR Codekaart je boodschap lezen. De sleutelcode van de tekst op deze kaart is bijvoorbeeld → = A.

Vlecht een nest

Vogels maken een nest door takjes rond te vlechten. Dat doen ze zo slim, dat een nest vaak jaren meegaat. Maak een nest voor jezelf! Zoek flink wat buigzame, lange takken. Leg de takken in een cirkel van ongeveer een meter om je heen. Draai, knoop en vlecht de takken laag voor laag aan elkaar tot een mooie nestwand.

Wil je droog in je nest zitten? Span dan een oud zeil over je nest, met in het midden eventueel een dikke tak om een puntdak te maken. Daar kunnen vogels alleen maar van dromen!

Maak een zonnewijzer

Met een zonnewijzer kun je zonder klok zien hoe laat het is. Vul een kopje of potje met aarde. Leg de zonnekaart erop en steek een potlood door het gaatje in de windroos. Ga om 12 uur naar buiten en draai de kaart zó dat de schaduw van het potlood precies naar het noorden wijst. Kijk op je horloge en zet elk heel uur een streepje tussen de twee lijnen, bij de schaduw van het potlood, tot de zon onder is. Laat de zonnewijzer staan en sta de volgende dag vroeg op om de uren tot 12 uur af te tekenen. Nu heb je geen horloge meer nodig! Kijk voor meer informatie op OERRR.nl.

Kweek een schimmel

Schimmels lijken misschien vies, maar ze hebben fantastische kleuren en vormen. Neem een tomaat of een stuk fruit, kaas of brood en leg dit in een bakje, liefst op een verhoging. Doe een scheut water in het bakje. Sluit het bakje af met een deksel of plastic folie en prik daar een aantal gaatjes in. Zet je schimmelkweek op een plek in de zon.

Kijk elke dag of er al iets gebeurt. Gebruik eventueel een vergrootglas om goed te kunnen kijken. Wat komt er allemaal tevoorschijn?

